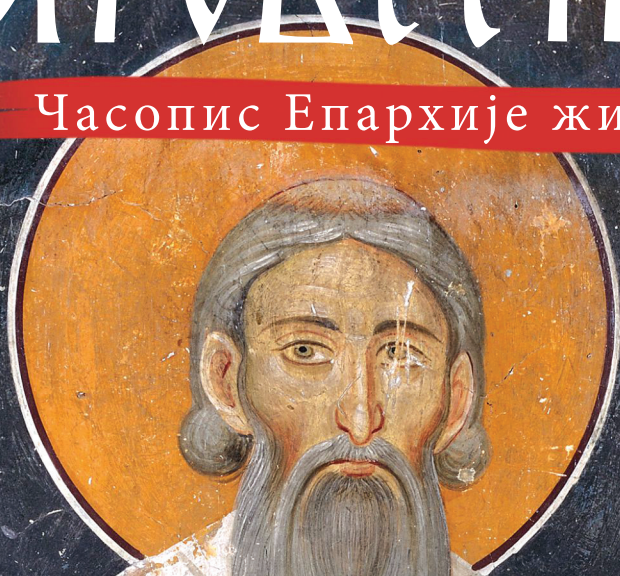

април-јун 2019,

ЖИЧКИ БЛАГОВЕСНИК

Часопис Епархије жичке

СТЕ
САВА
ПРЕСВ
ЦНИН

ИЛИ
ПРЕСВ
СРЕС
КЕЗЕЛАН
ИПОМОРСКЕ

1219-2019

800 година аутокефалности Српске Православне Цркве

ЖИЧКИ БЛАГОВЕСНИК

Часопис Епархије жичке
април-јун 2019.

Излази са благословом
Његовог Преосвештенства
Епископа жичког г. др Јустина

Насловна сѝрана:
Свети Сава Српски, фреска из Краљеве
цркве у Студеници

Последња сѝрана:
Манастир Жича

СРП - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

271.222(497.11)

ЖИЧКИ благовесник : часопис Епархије
жичке / одговорни уредник Александар Р. Јев-
тић. - 1997, бр. 1 - . - Краљево : Епархија жи-
чка, 1997 - (Краљево : МАК-ДИ). - 24 cm

Наставља традицију Жичког благовесника из
1919. године.

ISSN 2466-5320 = Жички благовесник

COBISS.RS-ID 186541319

Сви текстови представљају
ставове аутора

САДРЖАЈ

Са уредничког стола 2

У сусрет Васкрсу:

Свешти Јован Злајшоусѝи,

Беседа о исцељењу у Бањи Витезди.....5

Милораг Васиљевић,

Смисао страдања – Страдање слуге Господњег.10

У спомен јубилеја 800 година
аутокефалности СПЦ:

Ијуман др Тихон (Ракићевић),

Обједињавање Студеничког типика у целину.....16

Монах Силуан (Грујовић),

Капитално издање Студеничког типика Светог
Саве.....20

Проф. др Драгољуб Даниловић,

Доментијан и Теодосије о стварању аутокефалне
Српске Цркве.....21

Пројшоејереј мр Миломир Радић,

Аутокефалност Цркве у Србији – Од идеје до
остварења.....25

Салих Селимовић,

Манастир Милешева и муслимани.....28

Ксенија Радојичић,

Путевима Светог Саве у Русију.....33

Милоје Раговић,

Књига „Манастир Жича, центар Архиепис-
копије, Епархије и сабора у средњем веку“,
аутора др Драгољуба Даниловића.....37

Др Драјан Хамовић

Свети Сава и почетак наших сећања.....39

Пројшонамесник Александар Р. Јевѝић,

Свети Сава у огледалу традиције и
савремености.....43

СА УРЕДНИЧКОГ СТОЛА

Ове године наша помесна Српска Православна Црква прославља осам векова од добијања аутокефалности. Тај дивни победни венац којим нас је Господ овенчао молитвеним и неуморним трудом првог српског архиепископа Саве, доказ је угледа наше земље и народа у тадашњем свету и међу народима. Божија воља и светли примери наших предака учинили су да имамо част да се нађемо на поносном шестом месту у диптиху аутокефалних православних Цркава. Зато ће овај број *Жичког благовесника* бити у великој мери исписан редовима који се тичу Светог Саве и средњовековне историје наше Цркве. Стога, остављамо текстовима који следе, делима нашег уредништва и сарадника часописа, да приповедају о бисерима наше историје. Ми ћемо Вашој пажњи представити још један важан јубилеј. То је сто година од изласка првог броја часописа *Прејлед Цркве Епархије Жичке*, који ће 1939. понети име које и данас носи – *Жички благовесник*.

Када је у августу 1919. године на светло дана изашао из штампе први број часописа *Прејлед Цркве Епархије Жичке* у првим одштампаним редовима писало је: „Као што после дуготрајне зиме сину пролетњи дани и јавља се успавани живот природе под топлином сунчевих зракаова, тако се и сада у нашој епархији, међу свештенством и народом – међу живом Црквом Божијом – осећа нови покрет. Као први знак тог моћнога импулса јавља се и овај наш скромни епархијски лист *Прејлед*.“

Весник тог духовног пролећа био је новоустоличени Епископ жички др Николај (Велимировић). Његову личну страдалну историју верно ће делити и новооформљени часопис. Устоличен 20. јуна 1919. године у трон Епископа жичких у Чачку, тадашњем епархијском средишту, Епископ Николај је одмах уочио неопходност мисионарског деловања и сведочења Цркве у народу. Велику важност у том подухвату придавао је проповеди и писаној речи. Тако, уз помоћ пароха чачанског Живојина Алексића, као уредника часописа, и других свештеника из различитих делова Епархије који су чинили уредништво, кроз овај часопис буди пажњу за духовну тематику. Часопис је излазио месечно. Кроз преводе Светих Отаца, кратке поучне приче и песме, вести из православних помесних Цркава, извештаје о дешавањима широм света, тежи се духовном буђењу и изградњи у духу вере.

Не заобилазе се ни кадровска питања постављења свештенства кроз јавне конкурсе, похвале и покуде појединаца, као и читавих црквених општина. Све служи нелицемерном и братском сагледавању садашњости због боље будућности. Преко часописа се сазивају братски састанци – „конференције“ свештенства и монаштва, где се разматрају теме од црквеног и друштвеног значаја. Циљ је сведочење Јеванђеља у свако време и на сваком месту.

Из садржаја часописа за 1919. годину издвајамо за читаоце неколико краћих текстова.

Недеља у Енглеској: „Јасно је, дакле, да Енглези дан одмора проводе

врло паметно, угодно за себе, своју породицу, државу и народ. У дан недеље они су слободни од сваког рада, сваке забаве ван дома свога. Недеља је посвећена само цркви и породици. Телесно се одмарају и припремају за нове напоре, а духовно се хране читањем Св. Писма и запајају надом и вером у бољу будућност. И тако: трезвени Енглези у недељу, дочекају трезвено и храбро понедељак и остале радне дане у идућој седмици. Њихов дух не

Владика Николај Велимировић

растрзавају и не размекшавају недељне скарадне забаве, какве су на континенту (у Европи), нити им прекомерна употреба алкохолних пића у недељу, како то на пр. бива код нас, убија снагу и телесно здравље“ (1919, број 2).

Свештеник Гав. Милошевић, члан беогр. дух. Суда

Недеља у Норвешкој:

„По једном закону у Норвешкој све кафане и крчме, у које долази раднички свет, морају бити затворене од суботе у вече до

понедеоника пре подне. У то пак време отворени су и раде сви новчани заводи у које радници носе своју шестодневну уштеђевину. Ово је учињено зато, да би се стало на пут лакоумним људима да своју зараду у недељне дане не потроше узалуд и на отровна алкохолна пића по крчмама, већ да га предаду штедионицама на чување. Радници у Норвешкој не трпе оскудицу и нису сиромашни људи. Они раде и штеде. Дан одмора проводе слично у Енглеској“ (1919, број 3).

Недеља у Србији: „Из недеље у недељу, из празника у празник, сви смо по Београду и по свим местима у Србији очевидци, како за једне грађане закон

о недељном одмору постоји а за друге не постоји. Тај закон не поштују ни општине, ни полиција, јер да га оне поштују не би га могла газити једна велика гомила људи правећи собом једну привилегисану касту.

Недељом и празником видећете улицама низове товарних кола, која преносе јапију, дрва, намештај, цигле, камен, угаљ, све као и у радне дане. Никакава власт не забрањује им то, не кажњава их, чак их и не опомиње, и они газе по закону као по пртини.

Узалудни су протести и против таквог неисправног држања власти и против тога одметања од закона приватних људи који због новца не поштују ни Бога ни законе. Треба доиста на неки врло згодан начин тражити да се тој анархији у погледу на непослушност према закону стане на пут, или да и сама власт изјави, да закон нико не мора поштовати.

Сасвим противно ономе у Енглеској, код нас је недеља – дан посвећен пићу и раскалашности, баханалијама и оргијама. Цркве су нам празне, потпуно празне, а кафане, механе и крчме пуне, препуне. Не држе се на згодним местима пригодна бесплатна предавања, популарна и за масу корисна. А ако се покатакд и приреде таква, сале, у којима се држе, зврје празне. И младо и старо, и богати и сиромашни, и одморни и уморни, и ђаци и радници сматрају код нас за умесно и паметно да у недељу дотуку своје духовне и интелектуалне моћи сувишном употребом алкохола, да свој организам слабе и снагу расипају немилице, да своју крваво стечену шестодневну заслугу слупају за један дан, не страхујући, што ће их, од прекомерног пића и разузданости, у понедељак снаћи бар главобоља, тупост и одвратност према послу: због недељног неразумног оптерећивања свога тела и свога духа, ми смо

болесни и у идућој седмици губимо најмање један радни дан, и за тај дан своју зараду и средства за живот.

Колико смо само у овом погледу изостали иза Енглеза које је побожност и силна вера у Бога начинила честитим, штедљивим, здравим и трезвеним народом“ (1919, број 3).

Након ових белешки, могли бисмо, нажалост, приметити да се за сто година није много променило. Уз лоше искуство са овде похваљиваном Енглеском, као највећу промену у међувремену, где смо препознали и друго лице ове моћне нације, морамо да приметимо да се ми нисмо много поправили. Када у овим редовима препознамо трагове теме о радничкој класи, као и потоње искуство наше Цркве и народа у времену под комунистичком влашћу, морамо приметити да је нецрквеност и неморал у друштвеном животу био погодно тло за сејање и ницање ове богоборачке и антицрквене идеологије. Питамо се да ли смо за сто година научили лекцију?

Нека Господ дарује благодат и снагу да не дозволимо да будемо ђаци понављачи и они који поново утврђују гравидо на својим грешкама. Превише смо скупо платили једном да бисмо смели да дозволимо да се понови. Пример који нам је Свети владика Николај у оцрковљењу народа оставио снажан је подстицај да будемо достојни потомци светосавског јубилеја 800 година аутокефалије СПЦ и 100 година мисионарског сведочења *Жичкој благовесника*.

Са најбољим молитвеним жељама у
Христу Исусу,

протонамесник Александар Р. Јевтић

БЕСЕДА О ИСЦЕЉЕЊУ У БАЊИ ВИТЕЗДИ

Велики је плод од божанских Писама и знатна од њих корист. Павле указујући на ово, каже: *јер ишхо се раније найиса, за нашу се йоуку найиса, да кроз йрйљење и ушехом Писма имамо наду* (Рим 15, 4). Реч божанска је ризница свих врста лекова; тако, је ли потребно смирити надменост, или обуздати похоту, или угушити пристрасност ка новцу, или надвладати жалост, или сугерисати добродушност и ободрити на трпељење, сваки човек може тамо наћи велику помоћ. Ко од оних који се боре са дугом немоћи услед тешке болести, прочитавши ово место, неће добити велику утеху? Ево ослабљени, оставши у таквом стању тридесет и осам година, видећи сваке године, како се други исцељују, а он сам и даље остаје опхрван болешћу, ипак није клонуо

духом и очајавао, иако су га не само жалосна прошлост, већ и безнадежност у погледу будућности могли поколебати. Ево, послушај, шта он каже и увиди величину његовог страдања. Када је Христос рекао: *хоћеш ли здрав да будеш?* – он је одговорио: *да Госйоде, али човека немам, да ме сйусйи у бању, када се узбурка вода.*

Шта може бити жалосније од ових речи? Шта очајније од таквог положаја? Видиш ли срце, скрушено од дуге немоћи? Видиш ли, како је била обуздана у њему свака нестрпљивост? Он не хули, као што можемо чути од многих у сличним ситуацијама; не проклиње дан свог рођења; не врећа се таквим Христовим питањем, те није рекао: „Ти си сигурно дошао да ми се ругаш, када ме питаш да ли желим да будем здрав“ – већ кротко

и са великом покорношћу каже: *да, Господе*. Иако он не зна ко је био онај који га је ово запитао и има ли намеру да га исцели, без обзира на то, прича кротко и ништа не тражи, као да је говорио са лекаром и хтео само да исприча о својој болести. Можда се он надао да добије од Христа само ту помоћ, да га он спусти у воду, и ради тога хоће да га орасположи према себи са таквим речима. И шта одговара Христос? Показујући, да Он може све учинити једном својом речју, Он каже: *Устани, узми одар свој и ходи* (стих 8).

Неки мисле, да је овај ослабљени у ствари онај, о коме се помиње у Јеванђељу по Матеју (9, 2–7), али то није тачно, што се може видети јасно из многих околности. Као прво из тога, што овај ослабљени није имао никога од људи уз себе. А онај је имао поред себе много помоћника, који су се бринули о њему и носили га, а овај никога; зато је и говорио: човека немам. Друго, из самог одговора: онај ништа не говори, а овај прича о свему, што се односи на њега. Треће, из самог времена овог случаја: овај је исцељен на празник и у суботу, а онај у други дан. Такође место и једног и другог је различито: онај је исцељен у кући, а овај поред бање; а и начин исцељивања је различит: тамо је Христос рекао: *Чего, ојрашијају ти се преси твоји* (Мт 9, 2), а овде на почетку окрепљује тело, и тек потом брине о души; тамо је праштање: *ојрашијају ти се*, каже, *преси твоји*, а овде је убеђивање и претња, ради упозоравања за будуће понашање: *више не преси, да ти се што горе не догоди* (стих 14). Притом, оптужбе од Јудеја су различите: овде они осуђују делање у суботу, а тамо Га окривљују за богохулство. Но, погледај, како је велика Премудрост Божија. Христос га не исцељује одмах, већ га најпре приклања Се-

би питањем, пробијајући у њему припремљен пут вере, и не само да га исцељује, него и заповеда да узме одар свој, да би и чудо које се догодило имало тим више убедљивости и да нико не би сматрао овај догађај привиђењем или обманом. Јер, да се сви удови тела нису ојачали потпуно, он не би могао понети свој одар.

Тако је Христос често чинио, да би затворио уста бестидних. Тако и при чуду са хлебовима, да нико не би могао рећи, да се народ нахранио на уобичајени начин и да је чудо било само привидно, по његовом савршавању остало је још много хлебова. И огубаном који се очистио Он говори: *иди и ѿкажи се свештенику* (Мт 8, 4), да би кроз то дао тачнији доказ очишћења и истовремено затворио уста оних бестидних, који су Га називали противником закона Божијег. На сличан начин је Он поступио и при претварању воде у вино: Он није само показао вино, него је и наложио да се однесе код пехарника, а пошто је овај изразио своје незнање о ономе што се догодило, истовремено је на тај начин несумњиво посведочио о чуду. Зато је јеванђелист и рекао: *не знађаше пехарник, оћкуда је* (Јн 2, 9), изражавајући тако непристрасност његовог сведочанства. И у другом случају, васкрсавши мртву девојку, заповеда да јој дају да једе (Лк 8, 55), и у овоме даје да се види признак истинског васкрсења. Свим овим Он је убеђивао неразумне, да Он није био обмањивач и врачар (маг), него да је дошао ради спасења све природе људске.

Но, зашто Христос не тражи од ослабљеног веру, као што је то чинио пред слепима, којима је рекао: *Верујете ли, да што моју учиниши?* (Мт 9, 28). Зато што ослабљени још није знао тачно ко је Он. Христос је обично после чуда поступао тако, а не пре њих. Они који су видели Његову силу на други-

ма, оправдано су слушали овакво Његово питање, а они који Га још нису знали, а требало је да Га упознају по знамењима, тек после чудеса се питају о вери. Управо зато и Матеј представља Христа који не пита ово људе на почетку чудотворења, него када је већ исцелио многе, тада и пита о овоме, као и поменута два слепца. Но, ти и тако можеш видети веру ослабљеног. Чувши речи: *узми одар твој и ходи*, он се није насмејао и није рекао: шта то значи? Анђео силази и узбуркава воду, и само једног исцељује, а ти, човече, зар се надаш да ћеш учинити више од анђела једном заповешћу и речју? То је гордост, честољубље, изругивање. Међутим, он није рекао ништа такво, чак ни помислио, и само што је чуо Христове речи, одмах је устао и оздравио, не одбијајући послушање датој му заповести: *устан, узми одар свој и ходи*. Задивљујуће је и ово, али су по-

тоње околности још много чудесније или боље речено: што је он поверовао у Христа од самог почетка, када му нико у томе није сметао, – то и није тако зачуђујуће, а што је после тога, када су Јудеји беснели и са свих страна га нападали, опседали, осуђивали и говорили: *није ти доушито да носиш одар* (стих 10), он не само презрео њихову разјареност, већ и с великом смелошћу, усред окупљеног народа, изјављује о своме Добročинитељу и тако приморава на ћутање њихов бестидни језик – ово ја сматрам великом храброшћу. Када су га Јудеји окружили и са прекором и дрско му говорили: *Субота је, није ти доушито да носиш одар*, – послушај шта он каже: *Који ме учини здравим, он ми рече: узми одар свој и ходи* (стих 11); и као да је овако рекао: ви говорите бесмислице и лудујете, забрањујући ми да сматрам учитељем Онога који ме је

исцелио од тако дуге и тешке болести, и покоравати се Њему у свему, што ми Он наложи. А да је он хтео поступити лукаво, могао је и другачије рећи, – на пример: ја то чиним не по својој вољи, него по наредби другог; па ако је то грех, онда окривљујте њега, а ја остављам свој одар.

Он је могао и сакрити чудо исцељења. Он је јасно увиђао, да се они не гневатолико због нарушавања суботе, колико због исцељења болести. Међутим, он и није сакрио чудо, и није рекао такве речи, и није молио од њих опроштај, него је громогласно признао и објавио добротинство које му је указано. Тако је поступио ослабљени, али обрати пажњу, како су се Јудеји злобно понашали. Они не питају: Ко је тај, који те је исцелио? Они су ћутали о томе, да би на све начине истакли тобожњи преступ: *ко је њај човек који њи је рекао: узми одар свој и ходи? А излечени не знађаше ко је; јер се Исус беше удаљио збој мнојој народа на ономе месџу* (стих 12–13). А ради чега се Христос сакрио? Прво, ради тога, да би у одсуству Његовом сведочанство било слободно од сваког подозрења, јер онај који је оздравио био је свакако довољним сведоком добротинства. Друго, да не би још више распалио њихов гнев. Он је знао и да сами поглед на омраженог може много распалити мрзителие. Зато, склонивши се, Он оставља да само дело делује пред њима, тако да више не говори Он сам нешто о Себи, већ исцељени од Њега, а заједно с њим и сами тужители. И они такође дају са своје стране доказе о чуду, зато што нису говорили: зашто ти заповедаш да се чини у суботу? – већ: зашто ти ово чиниш у суботу?

Они не негодују због преступа, него завиде исцељењу ослабљеног. Но, ако је ту било људског дела, оно је било у томе, што је чинио ослабљени, а

од стране Христа била је само реч и заповест. Сходно томе, овде Христос заповеда другоме да наруши суботу, а у другим случајевима Он сам чини ово, на пример када плувачком помазује очи. Међутим, Он ово чини, не преступајући закон, већ поступајући изнад закона. Уосталом, о овоме после. Христос се не оправдава у свим случајевима на исти начин, када Га окривљују за нарушавање суботе, и ово је потребно размотрити брижљиво.

Међутим, обратимо пажњу, колико је велико зло – завист, и како она ослепљује душевне очи насупротив сопственој користи самог оног који је опседнут њоме. Као што ђавоимани често окрећу мач у саме себе, тако и завидљиви, имајући у виду само једно – штету онога, коме завиде, губе сопствено спасење. Они су гори од дивљих звери; звери нас нападају или због тога што немају хране или раздражене од нас самих; а ови, и када им је учињено добро, често поступају са својим добротинствима, као са непријатељима. Тако су они гори од дивљих звери и слични демонима, а можда и од њих гори. Демони имају непомирљиво непријатељство само против нас, а не праве замке онима који су им слични по природи, управо овим је и Христос затворио уста Јудејима, када су говорили, да Он изгони демоне силом велзевулском. Но, завидљивци не уважавају ни једнакост природе, па зато и не штеде ни саме себе; још пре него што науде ономе, коме завиде, они муче своје сопствене душе, испуњавајући их узалудно и непотребно немиром и незадовољством. У ствари, због чега се ти жалостиш, видећи успех ближњег? Треба се жалостити онда када сами трпимо неко зло, а не онда када видимо успех других. Зато овај грех не може имати никаквог оправдања. Блудник још може указивати на похоту,

лопов на сиромаштво, човекоубица на раздраженост, иако су и ова самооправдавања испразна и неоснована, али опет могу имати изглед оправдања. А ти, који ћеш навести разлог? Савршено никакав, осим крајње злобе. Ако нам је заповеђено да волимо непријатеље, а ми мрзимо и оне који нас воле, онда каква нас тек казна чека? Ако онај који воли оне који њега воле, није нимало бољи од незнабожаца, онда онај који се озлобљује против људи, који га нису ничим увредили, какав може добити опроштај, какво помиловање?

Послушај, шта каже Павле: *и ако раздам све имање своје, и ако њредам шело своје да се сажеже, а љубави немам, ништа ми не користи* (1 Кор 13, 3). А да тамо, где су завист и мржња, уопште нема љубави, то је свакоме јасно. Завист је гора и од блуда и прељубе; ови пороци се ограничавају на оне који их чине, а преовладавање зависти је оборило читаве Цркве и чинило зло читавој васељени; она је мајка убиства. Тако је Каин убио брата, тако је Исав хтео да убије Јакова; тако Јосифа – браћа; тако све људе – ђаво. Ти не убијаш, али ти чиниш много тога што је још горе од убиства, када на пример, желиш да твој брат доживи несрећу, када му са свих страна разаципињеш мреже, поништаваш његове напоре, у које је он уложио у врлину; љутиш се, што је он угодан Господару васељене. На тај начин, ти већ не ратујеш против њега, већ против Онога, коме он служи; Њега вређаш, када своју сопствену част стављаш изнад Његове; и што је ужасније од свега, – овај грех ти сматраш незнатним, а он је тежи од свих. Чак и ако би ти давао милостињу, водио трезвен живот, постио, ипак би био већи преступник од свих, ако завидиш брату своме. Ово се види из следећег:

код Коринћана је неко упао у грех прељубе, али будући изобличен, брзо се исправио; Каин је позавидео Авељу и није се исправио, него се чак и када му је Бог непрестано напомињао о његовој болести, још више мучио завишћу, раздраживао се и хрлио на убиство.

Нема ничег упорнијег од ове страсти, и она се не потчињава лако лечењу, ако ми сами не будемо пажљиви. Зато је ишчупајмо из себе заједно са њеним кореном, представљајући себи да ми вређамо Бога, завидећи туђем добру, а угађамо Му, радујући се са другим, и себе чинимо учесницима добара, која су припремљена људима добродетељним. Зато и Павле саветује да се радујемо са онима који се радују и плачемо са плачућима, да бисмо и од једног и другог добили велику корист (Рим 12, 15). Дакле, сећајући се, да ако се ми не бисмо и сами трудили, већ само саосећали са онима који се труде, ми можемо разделити са њима њихове венце, – оставимо сваку завист и засадимо у душама нашим љубав, да бисмо радујући се успеху наше браће, могли удостојити се садашњих и будућих добара, благодаћу и човекољубљем Господа нашег Исуса Христа, кроз Кога и са Којим Оцу са Светим Духом слава сада и увек, и у векове векова. Амин.

Свети Јован Златоусти,

*Беседе на Јеванђеље њо Свешом Јовану
Бојослову*

Превео са руског: Небојша Ђосовић

СМИСАО СТРАДАЊА – СТРАДАЊЕ СЛУГЕ ГОСПОДЊЕГ

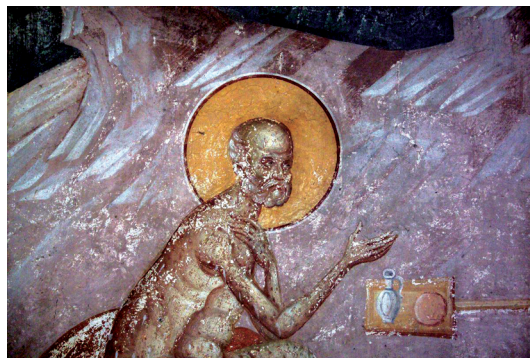
Једна од највећих тајни за православног хришћанина свакако је тајна страдања „невиног“ слуге Господњег. Питања разних патњи, болести, страдања мале деце као и одраслих, ратова и многих других катастрофа су она која човеку закупе ум барем у једном периоду живота. Ова тајна је проблем и за све људе света и представља најчешће једну дубоку ирационалност. Зашто Бог дозвољава страдања, а поготову страдања Његових највернијих слуга, само су нека од питања са којима се и у данашњици сусрећемо. Кроз историју су присутне многе пустоши, глад, земљотреси, грађански ратови, доба подређености разним силама (сетимо се владавине Османског царства). У свему томе човек често заиста не може да види смисао. Међутим, човек утемељен у својој вери зна да га је Господ створио за радост, а не за патњу. Како онда разумети сву контрадикторност коју имамо од самог почетка постојања свега створеног? Да ли је страдање заиста у буквалном смислу тајна или га на неки начин можемо схватити? Водила у свему овоме треба да буде предање Цркве, житија Светих отаца, Свето Писмо, а на првом месту мисао и живот Богочовека Исуса Христа.

У Старом Завету прича о Јову је свакако један од најкласичнијих приказа страдања. Кроз његово страдање видимо разне фазе кроз које он про-

лази, а оне остављају веома јак утисак. То је књига која је тумачена широм света од разних философа, религијских мислилаца, етичара, управо због своје противречности коју носи њена тема. То је управо „невино“ страдање. Јов не само да губи сву своју имовину него и своју децу. На први поглед изгледа да Јов неправедно пати и Бог игра улогу кривца. Међутим, да би разумели књигу о Јову и сва ова страдања која он проживљава морама знати да управо страдање претпоставља критеријум за морално усавршавање. Јов управо страда зато што је праведан и кроз то страдање бива тестирана његова вера. Сва та страдања прате и искушења. Јова жена наговара у једном тренутку да напусти веру у Бога. Потом, ту су покушаји да се Јов убеди туђим мислима да страда због својих грехова. Ипак, Јов је свестан своје праведности и говори: „Премда нема неправде у рукама мојим, и молитва је моја чиста“ (Јов. 16, 17). У његовом случају страдање је било тест, провера његове вере. Иако је имао тренутке када је желео да се врати у непостојање, Јов је јаком вером посведочио своју љубав према Богу и све му се потом двоструко вратило. Сва добра која је раније имао су увећана. Истинит верник видимо да страда за славу Божију и управо је то смисао страдања Јововог.

Да ли узрок страдања може бити само један као у Јововом случају? Страдање Господ допушта из разних разлога и о томе имамо сведочанства код многих других личности Цркве, како у генези мисли коју су оставили тако и у самом животу. Страдање се може посматрати као духовни лек од штете коју наноси грех. Страдање у виду болести може да онемогући деловање греха. О томе апостол Петар пише: „Ко пострада телом, престао је да грешити“ (1. Петр. 4,1). Апостол Павле сведочи: „Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство Божије“ (Дап. 14, 22). За

Светог Јована Златоустог постоје три начина да се верујући спасе: а) да не грешити, б) када погрешити, да се покаје, в) ако се не каје довољно, да трпи невоље које га сналазе. А ко за себе може да каже да се довољно усрдно каје? Ни грех није једини разлог због којег неко може да страда. Страдања могу бити послата човеку да га одврате од греха или да га одврате од лаганог и расејаног живота и окрену Богу. То може да буде прилика за неког да се запита над собом, куд води живот, да ли је заиста живљење испуњено правим вредностима и да ли треба да мења нешто код себе. Страдање може бити допуштено од Господа и због човечије гордости. Преподобни Макарије Велики о томе говори следеће: „Бог познаје немоћ људску, зна колико се човек лако погорди, те га због тога на време зауставља и пушта га да буде у непрестаном вежбању и трпљењу... Бог зна твоју немоћ и по Својој Промисли шаље невоље, да постанеш смирењиви и да ревностније тражиш Господа.“

Може ли хришћанин у невољама молити Бога да га избави од њих, или молити друге да се помоле за њега? На то питање Преподобни Варсануфије Велики одговара овако: „Они који су досијили савршенство, не уклањају од себе њев Божији, јер сву своју наду њолажу у Боја. Али ми који живимо њелесним живоњом и још увек осећамо њојребу за овоземаљским ствари-ма, осуђиваћемо сами себе као ѡрешнике и одстранићемо од себе њев Божији молињвом и ѡсалмима, молећи Боја да нам ојроси, а у будуће ћемо се стјарати да блајодаримо Боју. Јер ѡ-

сле, кад све ѡрође, наши ѡреси ће навући на нас још јора стјрадања, јер без ѡкајања и милостјине није мојуће ослободити се стјрадања.“ Као што видимо из одговора Преподобног, постоје два случаја. Они

који су слабији духом треба да се моле и кају због својих грехова, како би ублажили гнев Божији и одстранили од себе нека нова и можда још тежа страдања. Али хришћани јаки духом не сматрају да је могуће уклонити се од страдања, јер је то воља Божија, а она је увек блага, како год да се испољава. Сва страдања су на корист и спасење, а ако хришћанин страда због своје праведности, онда му та страдања доносе венац у Царству небеском. Страдање је неодвојиво од трпљења јер без тог благодатног дара наш подвиг би био узалудан. Када дођу моменти да нам понестане снаге за трпљење, Свети оци нам препоручују разне начине за стицање издржљивости и снажења воље. Треба се сетити најтежих тренутака у свом животу и упореди-

ти их са тренутним мукама. Можемо се и присетити тешких страдања која носе други и тада нам наша страдања могу изгледати мала. У свакодневним примерима можемо видети колико често људи нису ништа искусили, не могу да схвате туђу несрећу и постају равнодушни према страдањима других људи, колико често губе свест о узвишеном смислу живота. Радосно подношење страдања могуће је само уз помоћ Божију. Ако погледамо на многе древне мислиоце видимо да су они заиста у страдању видели узвишеност живота. Философ Екхарт говорио је: „Тих и спокојан живот, проведен у Богу, добар је. Живот испуњен бурма и трпљењем, још је бољи. Али наћи спокој у животу препуном бола, то је најбоље.“ Све невоље које обележавају страдање без истинске вере у Бога није могуће на прави начин схватити и оне тада бивају превише трагично доживљене. Ако се страдања не подносе и стално имамо речи жалбе то није добро по нашу душу. Старац Силуан каже: „Ако те снађе некаква невоља, размишљај овако: Господ види моје срце, а ако је Њему угодно, биће добро и мени и другима, и тако ће душа твоја увек бити мирна. А ако неко буде роптао: То није тако, то не ваља, никада неће бити мира у његовој души, макар он постио и много се молио. Има их који много страдају од сиромаштва и болести, али се не труде да постану смире-ни, и зато без користи страдају... Смири се и видећеш да ће се твоје невоље преокренути у спокој, тако да ћеш и сам схватити и рећи: зашто сам се ја раније толико мучио и патио? А сада се радујеш, јер си се смирио, јер те је посетила благодат Божија.“ Старац Софроније пише: „Ко љуби Бога пролази кроз таква страдања каква човека, који нема веру у Бога, доводе до душевног поремећаја.“

Човек би се лако погордио када га не би смиривале многе ствари на земљи: смрт, болести, телесна страдања, понижења, напори и разни други притисци. А управо наш подвиг није благодатан без смирења. Епископ Варлам Рјашенцов о томе овако говори: „Нама се нешто почиње рачунати на небу тек када са сваким смирењем претрпимо страдање без кривице, без роптања, знајући да је то Божије допуштење и искушење. Без великог и невиног страдања, без крста нико неће ући у рај. Пут Божији је свакодневни крст.“ Ове речи наравно имају потврду тамо где требамо сваку потврду тражити, а то је у личности Богочовека Исуса Христа нашег Спаситеља који каже: „Ако хоће ко за мном да иде, нека се одрекне себе, и узме крст свој и за мном иде“ (Мт. 16, 24). И још: „Који не узме крст свој и не пође за мном, није мене достојан“ (Мт. 10, 38). У Свом предсмртном разговору са ученицима, Господ је рекао: „У свету ћете имати жалости“ (Јн. 16, 33). Треба бити, као што видимо, стрпљив у својим страдањима и не бацати оптужујуће речи на Господа. Можемо наслутити када заиста дубоко промислимо о овој тајни да се управо невиним и ничим заслуженим страдањем гради Царство Божије. Наш духовни раст зависи управо од тога како подносимо страдања. Душа мора бити исправна и одважна то јест спремна за страдања. Али треба нагласити и да страдања не треба без потребе тражити и измишљати. Наравно, многи се неће сложити са оваквим ставовима јер управо логичким промишљањем овде долази до ирационалности. Верујући ће често постављати питања и тражити одговоре кроз логику. Управо је то радио и праведни Јов све док своју логику није заменио чистом вером и узвикнуо ону чувену реченицу: „Господ даде, Господ узе.“

Постављајући само питања, човек долази до закључка да невинно страда. Када је Господ тражио од Аврама да жртвује свог сина то је њему сагледавајући логички било скроз нелогично. Логички нико не може објаснити то да Господ даје заповест оцу да жртвује свог дуго чеканог љубљеног сина. Страдање посматрано само из те перспективе јесте једна велика тајна, иако треба нагласити да логика није нешто што је само по себи лоше. Дар умног промишљања је дар од Бога. Грешка у разумевању страдања управо овде настаје када се све гледа из угла чисте логике. На страдање се гледа као на последицу а онда се тражи узрочни део. Одговор долази тек када страдалник превазиђе „терет“ страдања и када ствари почне да посматра са аспекта вере. Гледано из логичког угла, да ли неко може и саму смрт Богочовека Исуса Христа на крсту да објасни? Наравно да не може, јер су то ствари које се разумеју само јаком вером. Чим ствари сагледамо са аспекта вере долази до ишчезавања сваке нелогичности. Што даље води до закључка да је елемент нелогичног присутан само у одсуству јаке вере.

Једно од великих питања јесте и страдање деце. Често Господ допушта страдања деце како би се њихови родитељи уразумили, одвратили од грешног пута и окренули животу у

Богу. И логика ће опет ту направити проблем са питањем да ли деца то заслужују? Ако искрено и дубоко верујућим очима сагледамо ово, свакако постоји бол због изгубљене деце и своју децу треба жалити. Сигурно је и то да Бог овакву децу утеши после страдања и смрти. Њихова утеха је немерљива у поређењу са кратковременим страдањем. Ако смо заиста верујући, зар онда живот у Богу није оно што сви желимо (наглашавајући

да тај живот почиње и јесте још овде у времену)? Међутим, неке ствари су и тајна. Нешто нам је скроз откривено, нешто делимично, а нешто је тајна. Тако се можемо сетити и како се Господ обратио Преподобном Антонију Великом. Преподобни Антоније је дуго размишљао о мноштву несрећа и искушења која сналазе људе, о страдању невинне деце и другим за човека тешко

разумљивим питањима. Тада је чуо речи: „Антоније, то су судови Божији. Њихово испитивање није корисно за душу. Пази на себе.“ Старац о. Алексеј Зосимовски о томе овако говори: „Коти је рекао да Бог кажњава човека за грехе када видиш да је упао у некакву невољу или болест? Код нас је убицајено да се тако говори, али није тако. Неистраживи су путеви Господњи. Нама, грешнима, није дато да знамо зашто Свесилни Господ допушта да

се на свету дешавају „неправде“ које су непојмљиве за људски ум. Господ све види и све допушта, а зашто Он то допушта, нама, грешнима, није дато, нити нам је од користи да то знамо.“ Искуство нам заиста показује да невоље прате и људе праведног живота. Блажени Августин сматра да је то нормално и о томе пише следеће: „Хришћани треба да страдају више него други људи. Праведници треба да страдају још више, а Свети морају подносити велика страдања. И што је човек ближи Богу, утолико му се већи број крстова шаље.“ Међутим, сигурно је да после сваког страдања долази награда као што то видимо у случају праведног Јова коме Бог враћа још већим добрима него што је имао. Треба разумети и да наша вера није некаквог деструктивног обележја већ да је наша вера оно о чему сведочи Еванђеље а оно сведочи о радосној вести. Радост је нешто што је незаобилазно у животу верника. У највећим

страдањима човек треба да благодари Господу и да се радује благодатном животу који почиње на земљи и осећа се на земљи, а у Есхатону (Будућем веку) има своје крајње испуњење. Сетимо се само речи којима се завршавају Господње заповести о блаженима: „Блажени прогнани правде ради, јер је њихово Царство небеско. Блажени сте када вас срамоте и прогоне и лажући говоре против вас свакојакe рђаве речи, због мене“ (Мт. 5, 10-12).

Када при страдању наиђе жеља да се оно одбаца у томе нема ничега грешног. То је природан осећај својствен људској природи. Грех се рађа када се услед тог осећаја душа приволи нестрпљивости и почне нагињати роптању. Наиђе ли овакав осећај, треба га одагнати, и Господу заблагодарити. Такође, ако су у питању страдања од болести, није грех молити се за оздрављење али треба увек додати: *Ако ти је по вољи, Господе.* Сам Господ Исус Христос је у

својој молитви у Гетсиманском врту замолио Оца да га мимоиђе чаша страдања, али потом је рекао: „Али не како ја хоћу него како ти хоћеш“ (Мт. 26, 39). Многи постављају и то чувено питање због чега праведници страдају, а неправедни на земљи уживају многа блага? Наше виђење страдања не мора увек да одговара истини, јер је страдање такође и често субјективни доживљај код сваке личности. Они који нама изгледају увек срећни не мора да значи да су заиста такви, нити они који изгледају нама несрећни, исто тако не мора да значи да такви јесу. Царство Божије (или најбоље речено радост, живот у Богу) је унутра у нама. Спољашњост често уме да вара. Често код праведника бива да колико се њихова страдања умножавају, толико се и Божија радост умножава у њима. Грешници при спољашњем благовању често бивају мучени савешћу за своје грехе и своја безакоња. Притом треба нагласити да нема човека без греха осим Богочовека Исуса Христа, али можемо направити паралелу између оних који се заиста труде да задобију Царство Божије и оних које то не занима. Човека нећемо осуђивати за његове грехе, него ћемо осудити сам грех. Подвизавањем се долази до крајњег циља. Један од тих подвига је страдање, јер: „Царство небеско с напором се осваја, и подвижници га задобијају“ (Мт. 11, 12). Подвиг није само како многи мисле за монахе и свештенике, него је он за сваког верујућег. Тако је и са подвигом страдања. По несхватљивој Премудрости Својој и неизмерној љубави према роду људском, Господ је Својим спасоносним страдањима на Крсту учинио да привремене невоље и страдања верујућем хришћанину постају средство за достизање вечног блаженства. Само искрена вера прожета истинитом љубављу

према Господу чини ова страдања спасоносним. Никакав најамнички однос или страх од казне ту не сме бити присутан. То нас Господ није учио нити казне има где влада љубав. Једино искрени и узајамни личносни однос љубави чини свако страдање малим. Сетимо се и блудног сина и његовог страдања. Због чега су толико спасоносна била страдања блудног сина? Зашто је он дошавши себи, могао пронаћи пут спасења? Зато што се сетио Очевог дома, зато што је добро знао да постоји тај дом, зато што га је волео, зато што је тај грешник веровао у Бога. Ето шта нас спасава у страдањима. Ето шта отвара врата небеских одаја.

Видимо да се људско поимање ствари не слаже увек са Божијим промислом о спасењу, али очигледан одговор у себи носи вера прожета љубављу и подвигом која сигурно скида сваку нелогичност. Често не добијамо рационални одговор на питање страдања, него нам се само открива смисао страдања гледајући све то из перспективе Вечности. Међутим, када обратимо пажњу на то да је човек сам једно слабо биће долазимо и до закључка да су противречности у које упада приликом страдања незаобилазне, али нису несавладиве. Читав тај унутрашњи процес у човеку је подвиг. Кроз страдања која допушта Бог нас лечи и спрема за велику славу. Немамо разлога да очајавамо, већ да се радујемо. Кроз страдања ми постајемо станари Будућег живота или најлепше речено живота у самоме Богу.

Милорад Васиљевић

ОБЈЕДИЊАВАЊЕ СТУДЕНИЧКОГ ТИПИКА У ЦЕЛИНУ

Аустро-турски рат

У претпоследњој деценији 17. века, турски султан Мехмед 4. објавио је рат Хабзбуршкој монархији под царем Леополдом Првим. Велики везир Кара Мустафа кренуо је са великом војском и 1683. године започео опсаду Беча. Аустрији су у помоћ стигли пољски краљ Јан 3. Собјески и војвода Карло Лотариншки. Турска сила поражена је под Бечом и од тада почиње да пропада. Патријарх Арсеније 3. Чарнојевић записао је, приликом своје посете Манастиру Никољу под Кабларом, да су нападачи на Беч поражени „а војску им сву Угри мачу предадоше“. Охрабрене паником и повлачењем турске војске, Аустрија, Венеција и Пољска створиле су савез под називом *Света лига*. Рат се водио на три фронта. Године 1688. царска војска освојила је Београд и Будим. Царска војска затим продире даље у Србију све до Косова те бивају позвани Срби, Бугари и други хришћански народи да се покрену на устанак против Турака. Одазвали су се само Срби под патријархом Арсенијем 3. Чарнојевићем и прикључили се аустријској војсци 1690. године, премда невољно и у страху за Православну веру поучени горким искуством у Војној граници. Ток рата се мењао. Кад је аустријска војска дошла до Косова, Французи под Лујем 14. напали су снаге Хабзбуршке монархије на Рајни, те је главнина аустријске војске била присиљена да се повуче. Уз ту војску покренуо се и велики

број српског становништва који су се убрзо населили у јужној Угарској и Срему. Поменуте године одржан је црквено-народни сабор у Београду. Аустријски цар Леополд 1. дозволио је да се Срби населе све до Будима и Коморана. Гарантовао је црквено-школску аутономију за Србе уз услов да прихвате обавезу да буду аустријски војници. Овим документом озакоњен је положај Срба у Аустрији. Због сеобе неколико десетина хиљада српских породица много села на Косову и Метохији, као и у централној Србији, опустело је. Рат је завршен мировним споразумом потписаним у Сремским Карловцима 1699. године који је обележио крај турској премоћи у јужно-источној Европи.

Непознати Србин записао је 1689. године следеће: „И опет беху ова последња, тешка невољна и насилничка времена. И подиже се веома зао турски народ, те због грехова наших много пострадасмо. И читаве земље наше свете цркве и свете сасуде црквене разорише. Ове године разори се српска лавра света црква Милешева и Ђурђеви Ступови и Силазак светог Духа Сопоћани и света и велика лавра Студеница. И веома много хришћана погубише и мошти светитеља разорише...“

После непуне две деценије почео је нови Аустријско-турски рат. Трајао је од 1716. до 1718. године. Ово је био шести по реду рат између Аустрије и Турске. Мало раније почео је и Турско-

Политичка ситуација 1718. године:

- - Тамишки Банат (постојао са овим границама од 1718. до 1739. године), део Хабзбуршке монархије
- - Војна граница (постојала са овим границама од 1702. до 1743. године), део Хабзбуршке монархије
- - Краљевина Славонија (постојала са овим границама од 1718. до 1744. године), део Хабзбуршке монархије
- - Краљевина Угарска (постојала са овим границама од 1702. до 1732. године), део Хабзбуршке монархије
- - Краљевина Србија (постојала од 1718. до 1739. године), део Хабзбуршке монархије
- - Северна Босна (од 1718. до 1739. године), део Хабзбуршке монархије
- - Мала Влашка (од 1718. до 1739. године), део Хабзбуршке монархије
- - Кнежевина Трансилванија, део Хабзбуршке монархије

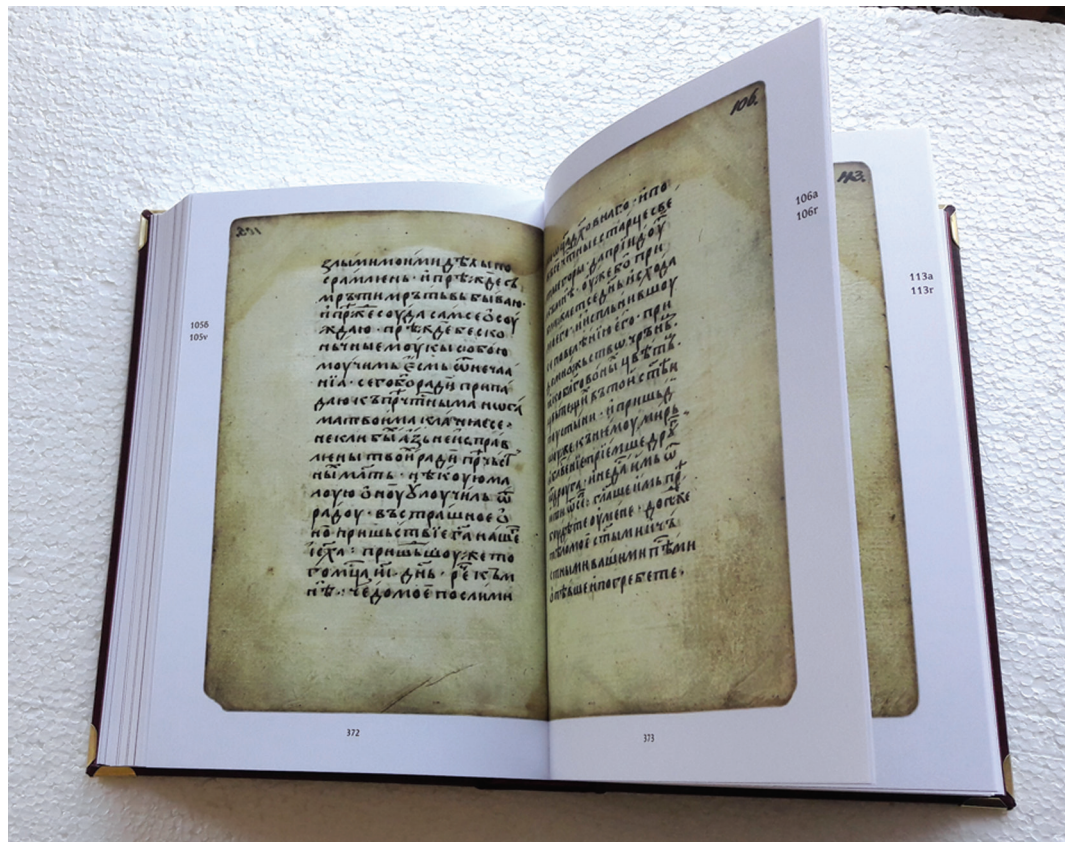
млетачки рат који је трајао од 1714. до 1718. године. Овај рат је почео тако што Турска није била задовољна одредбама карловачког мира те је 1714. године напала Млетке. Венеција је склопила савез са Аустријом која је била гарант Карловачког мира.

Турци су у почетку имали неких успеха али након уласка Аустрије у рат почели су да губе територије. Године 1716. Турци су опколили Петроварадинску тврђаву и започели напад. Посади тврђаве је ускоро стигла у помоћ војска предвођена Еугеном Савојским који је био врховни заповедник аустријске војске у овом рату. Еуген је сломио турску опсаду након само четири сата борбе. До краја године аустријска војска ослободила је Банат. Аустријанци су 16. јуна 1717. године прешли реку Саву и почели да опседају Београд. Турска војска која је кренула да помогне Турцима у опкоље-

ном Београду поражена је 16. августа, а следећег дана аустријска војска је ушла у Београдску тврђаву. Турци су тражили мир који је склопљен у Пожаревцу 21. јула 1718. године. Хабзбуршка монархија добила је Банат, југоисточни Срем, део северне Босне, северну Србију и Малу Влашку. Овако је било до новог рата од 1737. до 1739. године.

Неколико дана после почетка опсаде Београда, Принц Еуген Савојски издао је 25. јуна 1717. године документ којим се штите права Манастира Студенице и његове околине. Ово све може да буде у директној вези са списатељским радом студеничких монаха те може да објасни због чега је, у једином сачуваном препису, из *Сјуденичкој шийици* Светог Саве издвојен његов први део, тј. прво слово (*Жийије Прејодобној Симеона*) и премештен на друго место.

Студенички типик

Студенички типик сачуван је у једном примерку преписаном 1619. године у Горњој испосници Манастира Студенице. Преписивач, хиландарски монах Аверкије приликом преписивања гледао је у један старији препис за који тврди да је дело Светог Саве, тј. првобитни рукопис. На крају преписа Аверкије каже: „[...] би пре нас написан руком Светог Саве“. Овај Аверкијев препис сачуван је као део читаве књиге зване *Царославник Манастира Студенице* у коме се, осим типика налазе и други текстови из периода од 16. до 18. века. Данас у књизи *Царославник*, у поменутом препису *Студеничкој типика*, недостаје друго и треће слово типика док је прво

слово (*Жиѣије ѡрејодобној Симеона*) одвојено од текста типика и премештено на друго место у књизи. Уместо тога, испред 4. слова типика стоји текст из 18. века у коме се набрајају поседи манастира Студенице (*Лажна студеничка ѡвеле*). Да ли су ови делови текста исечени и избачени из зборника у време израде ове „повеле“ сложено је и отворено питање које прати проучавање овог зборника и онога што се у њему налази, тј. преписа *Студеничкој типика* и, њему припадајућег, *Жиѣија Прејодобној Симеона*. Који су разлози за избацавање из зборника другог и трећег слова, те премештања првог слова типика (*Жиѣије ѡрејодобној Симеона*)?

Принц Еуген Савојски издао је 25. јуна 1717. године у логору под Београдом документ „*Salva guardia*“ којим се сви официри немачке и мађарске милиције оштро опомињу да према селу Студеници не сме да врше пљачку, насиље, рушење кућа, отимачину итд. Врло је могуће да је нестанак два слова типика баш у вези са стварањем услова за добијање овог документа од принца Еугена Савојског. Требало је показати аустријанцима списак студеничких поседа али не у време Немање. Испред преписа *Сѣуденичкој ѿиѿика* требало је исписати списак манастирских поседа, али списак поседа из 1717. године. Ово је била имовина коју је требало спасити од пљачке аустријске војске.

Ово остаје као снажна претпоставка јер су се у другом и трећем слову типика, које данас недостају, налазили подаци о имовини у време Немање. Прво слово је, премда издвојено, остало сачувано унутар поменуте збирке. *Царосѿавник*. Читаву ову збирку, у првој половини 19. века поклонио је ђакон Самуило Маширевић (касније Карловачки Патријарх) *свом ѿријашељу Павлу Јосифу Шафаруку*. О тој књизи Шафарик је објавио рад у Бечу 1831. године а исти је већим делом преведен са немачког језика на српски и штампан у *Лейѿиису Маѿишце срѿске* 1845. године. У њему је *Царосѿавник* набројан као споменик под бр. 71 уз поднаслов: „Типик св. Саве, Архиеп. Српског за ман. Студеницу у Србији, написан између 1210–1215 са житијем св. Симеона од истог, и с другим прилозима, препи-

сано у Постници код Студенице год 7127 (1619. година – прим. аутора) 187 лист. на папиру у 8“. Од тада почиње бављење науке овом књигом, али од тада прво слово, у коме се налази *Житије Преѿдобној Симеона*, почиње да се сагледава одвојено од *Сѣуденичкој ѿиѿика*. Данашња издања Сабраних дела Светог Саве садрже само изводе из *Сѣуденичкој ѿиѿика* док је Житије Светог Симеона приказано као самостално дело.

По овом поретку неупућени читалац може да схвати да *Сѣуденички ѿиѿик* не постоји већ да постоје само неки његови делови (изводи). Овај поредак остао је до недавно, до нашег издања *Сѣуденичкој ѿиѿика*.

Данас знамо историјске околности које су у вези са премештањем првог слова типика, са уклањањем другог и трећег слова, те са уметањем другог текста на то место (*Лажна сѣуденичка ѿовеља*). Чак и да немамо знање о томе, сам текст *Житија Светој Симеона* сведочи да је тај текст писан за студеничко братство, као прво слово њиховог типика.

Због ових чињеница, у најновијем издању Манастира Студенице Свети Сава: Студенички типик, прво слово постављено је на своје место унутар типика по распореду из првобитне рукописне књиге. Овим је успостављен првобитни, односно прописани поредак. У науци је давно утврђено да је ктиторско житије интегрални део типика. На овај начин омогућава се коначно сагледавање *Сѣуденичкој ѿиѿика* у његовом пуном облику и обиму.

Архимандрит др Тихон (Ракићевић)

ДОМЕНТИЈАН И ТЕОДОСИЈЕ О СТВАРАЊУ АУТОКЕФАЛНЕ СРПСКЕ ЦРКВЕ

(Први део)

Четврти крсташки рат (1202-1204) имао је далеко трагичније последице на продубљивање јаза између Источне и Западне цркве од Великог раскола 1054. године. Неразумни напад западних крсташа на Царство Ромеја, прогон и немилосрдно убијање православних хришћана и монаха, посебно на Светој Гори, допринели су драматичној и несагледивој кризи у историјском развоју Цркве, чије се последице осећају до наших дана.

Настанак нових држава на тлу Ромејског Царства, од којих су латинске државе биле под директном духовном хегемонијом Рима, а грчке државе покушавале да одрже црквену јурисдикцију у преосталим деловима Византијског Царства, довео је до сложених црквено-правних односа у тадашњем међународном поретку. Тако се и српска држава на почетку XIII века нашла „на немирном балканском тлу, изложена сучељавању интереса и утицаја Истока и Запада. Било је потребно много политичке проницљивости и вештине да би се могле проценити нагле и честе промене у плановима и односима владара и држава заинтересованих за збивања на том подручју“. Зато су промишљене и мудре државничке одлуке Немањиних синова, Стефана и Саве, уводиле Србију у ред међународно признатих и поштованих, хришћанских држава, што је и званично потврђено 1217. и 1219. го-

дине. Ако су одлазак у Свету Гору и монашки постриг у руском Манастиру Светог Пантелејмона, 1191. године, представљали почетак духовног узрастања и преображаја личности Саве Немањића, онда је оснивањем Хиландара као самосталног српског манастира, 1198. године, постављен темељ духовног сазревања српске цркве и њеног постепеног увођења у заједницу православних, помесних цркава.

Издавање хрисовуље од стране ромејског цара Алексија III, којом се Манастир Хиландар ставља под управу Симеона и Саве „као потпуно самоуправни, независни манастир“, омогућило је да се на подручју под директном влашћу и утицајем Византијског Царства створи језгро и расад монаштва за будуће архијереје аутокефалне српске цркве. Нарочито поштовање светогорских монаха и православних духовника према Сави Немањићу крунисани су на почетку XIII века, када су тројица грчких архијереја на челу са солунским митрополитом рукоположили за архимандрита најмлађег сина Симеона Мироточивог. О овом важном догађају Савин ученик Доментијан је записао: *И када је њровео мнојо леџа у Светјој Гори, и њосле некој времена ојетџ се сабраше џри ејискоја: Никола јеришки и Михаил касандријски и Димјирије аграрејски, служивши светју литурџију у солунској митројолији, у Светјој Со-*

фији са својим митрополијом Костијем, а са њима и њај блажени кир Сава, и блајословивши ја, и сатворише ја архимандритја, и дагоше му надобреницу и наруквице. А ово сатворише јо самојрењу Божјем и јо свом јрчком закону, да буде архијереј... По повратку у Србију, 1206. године, Сава је архимандрит у Манастиру Студеници, где је потпуно пренео дух светогорских манастира. Хиландарски узор у поштовању монашких правила и пренос моштију Светог Симеона Мироточивог у „царску лавру“ учврстили су положај Манастира Студенице, због чега се постепено умањивао и утицај рашког епископа у српској држави. У исто време када је вршио дужност студеничког архимандрита, највероватније између 1206. и 1208. године, Сава Немањић је заједно са ста-

ријим братом Стефаном започео изградњу Цркве Вазнесења Господњег у „месту званом Жича“. Преносећи мошти Светог Симеона Мироточивог у Манастир Студеницу, архимандрит Сава је градио у својој отаџбини манастире светогорског изгледа о чему најбоље сведочи манастир Жича. Говорећи о ктиторској делатности Саве Немањића, и Доментијан и Теодосије бележе да уз Манастир Жичу и друје свете цркве у изабраним местима јочевши и сврши, и старе ујврдн, а нове сазда... и друје мноје цркве мале и

велике сазида Свети, не само камене нејо и дрвене, да се на сваком месту њејове државе Бој слави...

У првим деценијама XIII века студенички архимандрит Сава Немањић неуморно се трудио у стварању потребних услова за конституисање аутокефалне српске цркве, како у материјалном погледу изградњом Манастира Жиче и многобројних храмова, тако и у духовном погледу утврђивањем монаштва

у српским земљама. Налазећи се у плодном крају поречја горњег тока Ибра и Велике Мораве, Жича је саграђена у граничном појасу православља, односно у подручју где се граничила српска држава са моћним Угарским Краљевством.

Тако су створене контуре аутокефалне Архиепископије са мрежом епархија које ће ући у њен састав после 1219.

године. Дом Спасов, звани Жича, грађен је стрпљиво по светогорском узору, као круна симфоничних стремљења Стефана и Саве да се изборе за признање суверенитета државе и самосталност цркве. Посматрано из савремене перспективе, може се учинити да је изградња манастира споро напредовала, али пре свега треба имати у виду чињенице да је то време бурних промена на Балканском полуострву, после Четвртог крсташког рата, и да је студенички архимандрит намеравао да Жича постане

не само средиште Архиепископије, већ и центар једне од новостворених епархија. То се могло постићи само оснивањем бројних храмова који су се налазили у непосредној близини Жиче.

Оба Савина биографа једнодушно преносе податке о томе да је током изградње Жиче студенички архимандрит и многе друге цркве подигао и обновио. Истина, Доментијан опширније говори о Савиној ктиторској делатности: *И друје светије цркве у свима изабраним местима почевши и сврши, и стваре утврди, а нове сазда и све постави на сваком добром закону, и иренесе сваки узор Светије Горе у своје отаџаство..., а где не стиже састворити цркве, ту постави крст, да се на сваком месту прославља име Божје.* Иако се код Теодосија може уочити нешто сажетије излагање, он врло јасно повезује изградњу Жиче и истовремену Савину преданост црквеном градитељству: *Тада почеше зидајти и велику цркву Господњеја Вазнесења у Жичи, звану архиепископију. Друје многе цркве, мале и велике, сазиде Свети, докле је био архимандрит у Студеници, не само камене него и дрвене, да се на сваком месту његове државе Бој слави.*

Додељивањем краљевског венца Стефану Немањићу и рукополагањем Саве Немањића на место првог српског архиепископа, створена је самостална српска држава у којој су најистакнутији представници светородне династије Немањића, по византијском узору, симфонично усклађивали односе између световне и духовне власти.

У првој половини 1219. године архимандрит Сава налазио се у Никеји, где је затражио од цара и васељенског патријарха да међу монасима из српске делегације изаберу најдостојнијег на место архиепископа. На велики

хришћански празник Уласка Господњег у Јерусалим (Цвети), 1219. године, ромејски цар Теодор Ласкарис и патријарх Манојло Сарантен Харитопул именују и хиротонишу архиепископа Саву Немањића и доносе акт о аутокефалности Српске цркве, по којем српски архијереји добијају право „да сами бирају и хиротонишу свог архиепископа, без икаквог учешћа цариградске цркве и византијског цара“. Под духовном влашћу српског архиепископа налазили су се сви „градови и земље“ државе Немањића и сви надлежни црквени архијереји, попови и ђакони, што говори у прилог закључка да су границе јурисдикције Жичке архиепископије биле омеђене политичким границама српске државе.

По Божјој милости архиепископ свих српских и поморских земаља, Сава Немањић, требало је непосредно после стицања аутокефалности да организује и уреди живот цркве у Србији. Своје дужности српски архиепископ преузео је врло озбиљно и до повратка у Србију је боравио на Светој Гори и у граду Солуну, како би извршио неопходне припреме за организовање Српске цркве. На Светој Гори служио је по свetim црквама светије службе, освећујући у њима иконове и ђаконе, а у Солуну, у то време још под латинском влашћу, био је гост митрополита Константина Месопотамита и боравио у Манастиру Филокалу, Архиепископ Сава је у Солуну марљиво радио на састављању Номоканона (Законоправила), како би утврдио чистоту православног вероучења и исправно функционисање литургијског живота. Враћајући се у Србију 1220. године, српски архиепископ је са собом повео монахе из Манастира Хиландара, достојне будућег епископског чина у новоуспостављеним епархијама Српске цркве.

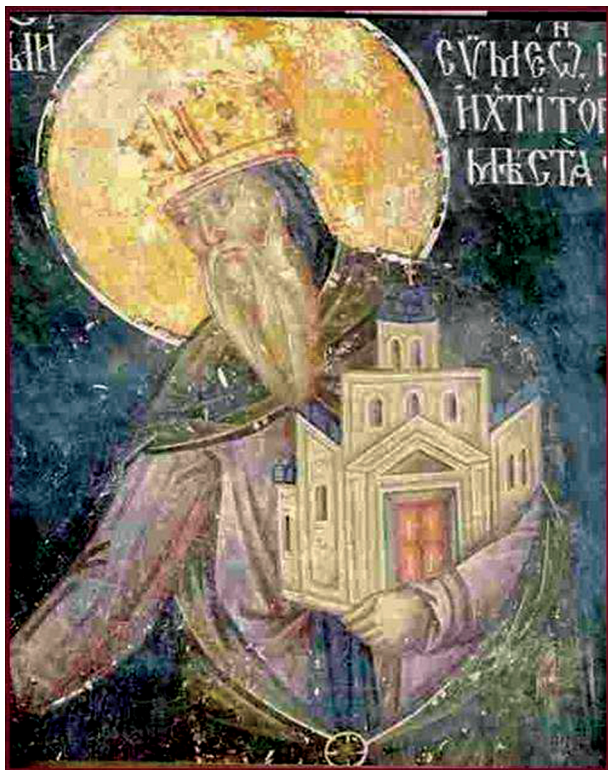
Најважнија припрема за рукополагање епископа била је у време Савиног боравка у Лаври Пресвете Богородице Студеничке, највероватније у данима часног, Васкршњег поста 1220. године. Тада је српски архиепископ рукополагао „попове, ђаконе, подђаконе и чатце“, узносећи молитве над моштима Светог Симеона Мироточивог. Млађи биограф Светог Саве, Теодосије, упечатљиво је забележио: *Мислим да је и сада бољољубивим душама које ово слушају њоучно до суза, јер као да су се њо некој слози живи и мртви дојоварали, и овај, дакле, бојоречним језиком све айосџолски њоучаваше, а онај, њочећи миро из свейих моштију својих, њомазиваше, а обојица чудесни радошћу задивљаваху своје људе.* Српска црква, њена Архиепископија и будући епископи добијали су овим чудесним догађајем благослове за свечано рукополагање у Манастиру Жичи. Литургијски свечано рукополагање епископа у седишту Архиепископије, где су „богоразумни, богобојажљиви и часни мужеви“ увођени на епископски трон, означило је видљиво устројење помесне православне цркве у средњове-

ковној Србији. У саставу српске државе Стефана Првовенчаног (1196-1228) налазиле су се Рашка, Призенска и Липљанска епархија, још од 1020. године под црквеном јурисдикцијом Охридске архиепископије. Архиепископ Сава је 1220. године основао седам нових епископија: Зетску, Хумску, Дабарску, Хвостанску, Будимљанску, Топличку и Моравичку. Уз новоуспостављену Жичку епархију, Српска црква је имала укупно једанаест епархија. Полазећи од тога да су први архијереји у самосталним црквама били уједно и епархијски епископи, јер су имали своју одређену епархију којом су управљали као и остали епископи, Жичка епархија је од 1220. године била посебно организована област аутокефалне Српске цркве а архиепископ Сава је био истовремено и епархијски епископ на територији своје жичке епархије.

Проф др Драгољуб Даниловић

-наставак у следећем броју-

АУТОКЕФАЛНОСТ ЦРКВЕ У СРБИЈИ – ОД НАДЕЈЕ ДО ОСТВАРЕЊА

Након вишедеценијске борбе, Немања је успео да створи стабилну жупанију, тако да је крајем XII века могао без колебања да се повуче, најпре у Студеницу, а потом и у Свету Гору и да препусти трон свом сину Стефану. Овај његов чин, подстакнут поступком најмлађег сина Саве, одредио је будућу оријентацију једне владарске породице. Иако на граници два света, Истока и Запада, на вододелници две културе, мистичне и практичне, Србија је остала трајно везана за оно што је добила са Истока. Оваква опредељеност оца и сина утицала је да се српски народ уврсти у предања и

културу царства са седиштем у Новом Риму, Константиновом граду, Цариграду. У таквој држави боравио је и Свети Сава, који се трудио да по Србији сазида што више храмова. Теодосије нам сведочи да *пошто је српска земља тада била веома простирана, блајочашће вере ширило се свуда по њој молићвама светљих ојца Симеона и Саве.*

Тада и велику цркву Госјодњеј Вазнесења у Жичи, која се зове архиејискојија, јочеше зидајти, и мноје друје цркве, мале и велике, светљи сазида док осјаде архимандритј у Сјуденици, не само камене нејо и дрвене, да се на сваком месју своје владавине Бој слави.

Много је фактора који су утицали на Светог Саву да крене у организацију Цркве у Србији. Основни мотив била је брига за напредак и усавршавање у вери народа који је живео на просторима Рашке, Зете, Травуније, Хума. На овим просторима већинско становништво било је српско, али је ту био и део несрпског живља, нарочито у приморском делу државе. О овој Савиној жељи сведочи Доментијан да имајући једну вољу да испуне (Сава и Стефан) *хоићење Оца и Сина и Свејоја Духа, и да му ѡредагу чеда своја ошачаси-ва која су ѡроцвала разним цвѣтовима, добром вером и чистијом бојољубља, и да му сиреме савршен народ, наоружан истиинијим ѡкајањем*. Ово сведочанство јасно указује на намеру Светог Саве да сабере у Цркву народ у Србији.

Припреме за организовање Цркве у Србији почеле су одласком Светог Симеона у Свету Гору. О овоме имамо потврду у биографијама Светог Саве. Наиме, оба животописца Савина описују један догађај који указује на његово будуће деловање. Недуго после уснућа Светог Симеона, он се јавља свом сину, монаху Сави у сну, и објављује му његово равноапостолско назначење. Доментијан овако описује виђење Светог Саве:

Радошћу радуј се, изабрани сасуде Духу Пресвѣтоме ... И ѡримићеш Бојом јављену благодан на истиоку, и власи на земљи да вежеш и да дрешиши ѡрехе човечанске. И земље и ѡрадове оишећи ћеш, као Иѡнајије Бојо-

носац, ѡројоведајући чистио учење Христѡво, и на земљи и на небу узвеличаће име ѡвоје.

На сличан опис наилазимо и код Теодосија:

...Али ћеш се ѡрво ајосѡлском благодану и влашћу од Боја на земљи обојатијши, да везујеш и разрешијеш кривице ѡудских саирешења, и своје ошачасиво свеишћелством најасавши, ѡросветиливши и научивши, вером и ѡравдом и ѡокајањем ка Христѡу ѡривешћеш ѡуде своје... и сва законо-

јоложења Христѡва која су наздању ајосѡла у ошачасиву ти исѡунивши доћи ћеш к нама...

Ово виђење је књижевни образац којим је средњовековни писац неке идеје својих јунака смештао у различите литерарне оквире. Управо је сан послужио До-

ментијану да прикаже намеру проистеклу из саветовања Саве и Симеона на Светој Гори. Њихов двогодишњи заједнички боравак, најпре у Ватопеду, а потом и у новоизграђеном Хиландару сигурно је обиловао и разговорима о будућности Србије. Жеља да се устроји нова организација Цркве на територији Србије могла је потећи управо од Симеона, старог и искусног државника, сада већ и монаха. О томе нам остављају своје сведочанство Савини хагиографи.

Из истог овог периода је један врло интересантан податак који нам је оставио руски путописац Добриња Јандрејкович. Он је касније постао архиепископ Новгородски, под именом Антоније. Наиме, пролазећи кроз

Константинопољ 1200. године и описујући Манастир Свете Богородице Евергетидске, он сведочи да је у њему живео *Сава, српски кнез*. То нам говори о великом угледу који је Свети Сава тада имао у престоници, о чему, мада подругливим тоном, говори и Димитрије Хоматин, у свом писму Светом Сави из 1220. године.

Свети Сава је дошао са моштима Светог Симеона у Србију, учествовао је у почетку градње храма Светог Спаса у Жичи, обилазио је све крајеве државе и надгледао подизање многих храмова. Све ово је почетак светитељевог деловања са жељом да организује Цркву у Србији. Свети Сава је припремао Жичу за центар будуће архиепископије. Место које је заједно са својим братом изабрао за седиште архиепископије било је удаљено од осталих центара тадашње државе, самим тим спремно да понесе нову мисију коју јој је Сава наменио. Боравећи у Студеници као архимандрит, надгледао је подизање Жиче и врло детаљно учествовао у опредељењу будућих решења за овај храм.

Најмлађи Немањин син борави десетак година у Србији, да би је око 1217. године поново напустио и кренуо пут Свете Горе. Одлази у Свету Гору у врло смутним временима за Србију. Исте године Стефан је добио круну са Запада. Његов одлазак у Свету Гору имао је већ унапред одређен циљ, наставак припрема за организовање Цркве на територији Србије. Чекао га је обиман рад на припреми канонског уређења Цркве, а такође и на уређењу богослужбених система и правила богослужења у храмовима у Србији.

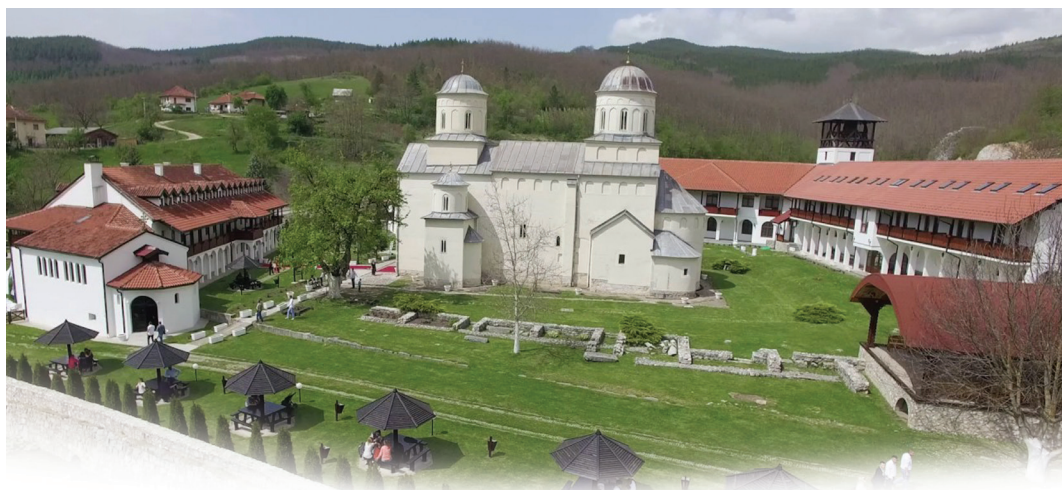
Свети Сава одлично је познавао византијско правно наслеђе, а још боље каноне Свете Цркве. Писање Типика Манастира Хиландара и Сту-

денице подразумева одлично познавање свих тадашњих правних норми, како црквених, тако и државних, али и богослужбених. Припрема за канонско уређење Цркве у Србији вероватно тече већ у овом времену, али свој коначни облик добија после враћања Светог Саве са хиротоније у Никеји 1219. г. И ту оставши колико хтеде (у Филокалу у Солуну), *ирейиса многе књије законске и о исправљењу вере, које требоваше његова Саборна Црква*. Већ познати Номоканон, Свети Сава припремао је вероватно још пре него што је хиротонисан. За једно такво дело, сигурно је било потребно времена да се састави и да се прилагоди приликама које су биле и у Србији и у окружењу. Без обзира на окружење, које је све више било латинско, Сава је и кроз овај текст у потпуности показао своје опредељење ка предању Цркве на Истоку.

Свети Сава се вратио у Србију вероватно крајем 1219. или тек почетком 1220. године. Одмах је приступио организовању Цркве у Србији и није се освртао на спољашње притиске. Писмо, које му је упутио Димитрије Хоматин, архиепископ охридски, остало је без одговора.

Последњи чин у организовању Цркве у Србији био је Велики Сабор у Жичи, одржан на Спасовдан, 1221. године. У овом догађају је кулминација делатности Светог Саве, и њиме се завршава организовање Цркве у Србији. Овај Сабор у Жичи је печат целокупног деловања Светог Саве на утемељењу хришћанског благочашћа и црквене организације у Србији.

Протојереј мр Миломир Радић,
Храм Свете Троице, Краљево

МАНАСТИР МИЛЕШЕВА И МУСЛИМАНИ

Од свих храмова у Полимљу и целој Старој Рашкој, најзначајнији, и у народу најугледнији, био је Манастир Милешева. Манастир је грађен 1218. и 1219. године. Основао га је краљ Владислав, син краља Стефана Првовенчаног и унук великог жупана Стефана Немање. У њему је и сахрањен краљ Владислав као и Владислав (у монаштву Давид), син великог жупана Вукана и нешто касније Сава Немањић, утемељитељ аутокефалне Српске Православне Цркве у Рашкој, односно Србији. Гробна места тако три значајне личности у држави и у народу, а посебно Саве Немањића, подигли су углед Милешеве чак и изнад Жиче. Само је Студеница била испред. И крунисање у Милешеви бана Твртка за краља Босне и Србије је био доказ њеног угледа и код властеле, а не само код обичног народа. Седиште Дабарске епископије се преноси у Милешеву и постаје Митрополија босанска. За време Сандаља Хранића и Стефана Вукчића Косаче, постаје седиште Херцеговачке митрополије. Култ Светог Саве је био толико велик у народу, да је и сам манастир називан Савиним или

манастир Светог Саве. Манастир Милешева је био чувар моштију Светог Саве и расадник његовог култа. Постепено та популарност Светог Саве прерасла је у изванредан општенародни култ, који је ушао и у легенду која се ширила у све српске етничке земље, па и код других словенских православних народа, а нарочито код Руса и Бугара. Стјепан Вукчић Косача је из више разлога узео титулу „херцег од Светог Саве“, јер је Сава Немањић, потоњи Свети Сава, био и те како позната и цењена личност и на Истоку и на Западу. То је био најбољи доказ да је Херцег Стјепан био православац. Чак су неки владари муслиманских земаља даривали скупоцене предмете Сави Немањићу приликом њихових сусрета. Тако је, примера ради наводимо, сараценски султан у Дамаску поклонио Сави икону Мајке Божије Тројеручице коју је он оставио Манастиру Хиландару. За време цара Душана донешена је у Србију, али је касније враћена Хиландару. Египатски султан је Сави даровао нешто што до тада на Балкану није било познато. То су били балзамово уље, датуле (урме),

шећер од трске, неке индијске лековите траве и разни скупочени мириси. Све то говори о његовој величини и поштовању – које је уживао и код муслиманских верника и њихових владара. Сава је био дубоко разочаран дивљачким, разбојничким, плъчкашким и безбожничким понашањем папиних и западних католичких крсташа у Цариграду и у другим освојеним деловима прве стварне хришћанске државе – Источног Римског Царства (Византије). Тако се нису понашали ни Сарацени ни Арабљани – иако су били муслимани. То ће код Саве оставити веома лошу слику о Латинима, која ће му бити пред очима за цело време веома плодносног, али и релативно кратког живота.

После обнове Пећке патријаршије 1557. године и као седиште херцеговачких митрополита Милешева постаје најбогатији српски манастир. То свакако није било случајно. Из ове владарске лавре је био чатац Бајица Соколовић који ће данком у крви (девширма) бити одведен у Цариград (Истамбул). У Цариграду ће бити исламизиран и уведен у онај део ацама оглана који достигну и највише положије у турској државној хијерархији. Сада Мехмед-паша ће већ 1549. године постати беглер-бег Румелије, а успеће се и до положија великог везира Османске империје, тадашње највеће светске велесиле, којом ће неприкосновено владати 14 година. Он никада није могао заборавити свој завичај, порекло и манастир у којем је учио.

И многи други муслимани овог подручја су помагали и штитили Манастир Милешеву као нешто своје без обзира на промену вере. Никаква строга верско-конфесионална диференцијација у 16. веку скоро да и није постојала. Код домаћег српског исламизираниог живља било је евидентно

двоверје, тј. специфичан синкретизам. То често формално прихватање ислама није могло да строго одвоји нове муслимане од своје раније православне вере и поштовања хришћанских култова, цркава и манастира. То није била специфичност само код Срба, већ и код Албанаца (Љармани), затим Горанаца. Тада још увек у нашим крајевима није било верске искључивости, која би доводила до тешких сукоба и неспоразума. Додуше, масовне исламизације у то време (15. и 16. век) није ни било, чему су сигурно доприносили бројни манастири, а посебно Милешева. Ислам су то време прихватили највише појединци из преостале српске властеле, затим трговци и још увек ретко сточари и још ређе ратари. Ислам није прихватан зато што је био боља и код бога прибранија вера већ су одређене друштвено-историјске околности и свакодневни живот стварали услове за конверзију појединих хришћана. Било је случајева и насилне исламизације као и избегавања крвне освете променом вере и имена. Посебно суров је био данак у крви. Преостала српска властела, која је тада спадала у турске спахије-тимарнике, помагала је Манастир Милешеву, као и друге манастире и цркве. Али, то су чинили и многи други који су прешли на ислам или су то постали кроз девширму, а сада су били паше, бегови, аге или обичне спахије, трговци и други богати грађани.

Иако су неки тадашњи домаћи муслимани променили веру, указивали су и даље велико поштовање култу Светог Саве, највећем свецу, Српске Православне Цркве, можда је боље рећи народном свецу – с обзиром да су га поштовали и припадници других вера, а посебно муслимани српског порекла и православне провенијенције. Муслимани су и даље говорили истим

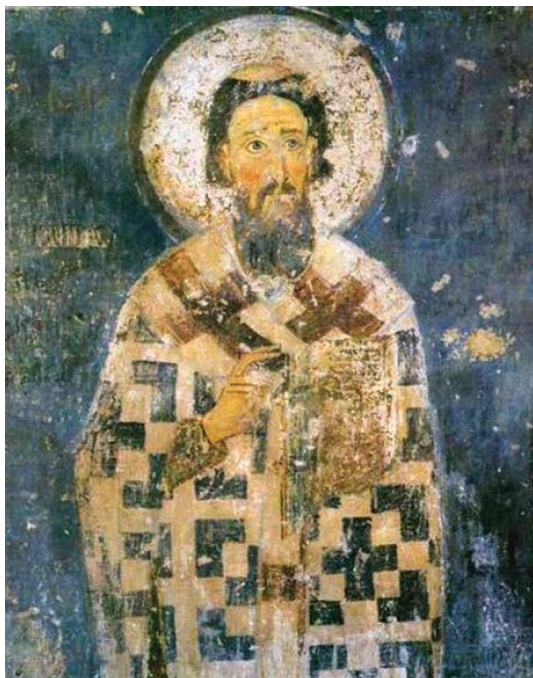
језиком, писали ћирилицом и знали и поштовали своје порекло и неговали своје генеалошке везе. Посећивали су муслимани Манастир Милешеву, палили свеће и за мртве и за живе, клањали се моштима Светог Саве и тражили лека и душевни мир. Нису то чинили само локални муслимани већ су муслимани долазили из много даљих крајева који су, такође веровали у исцелитељске и чудотворне моћи моштију Светог Саве. Долазили су и католици и Јевреји, односно иноверни, како је забележено у неким изворима.

Посебно су биле масовне посете Милешеви о Ивандану и Малој Госпојини. Тада су одржавани велики општенородни сабори на којима је било како хришћана православца тако и муслимана из целе Рашке, Херцеговине и Босне. У тим приликама су сви они доносили манастиру велике да-

рове у разним предметима и новцу у чему су се посебно истицали домаћи, односно локални муслимани. Крајем 16. века Манастир Милешева је био и најбогатији и најугледнији манастир у Српској Православној Цркви. О томе има доста забелешки у путописима и извештајима западноевропских дипломата, хроничара и путника који су путовали чувеним и веома фреквентним Дубровачким друмом за Цариград или се из њега враћали после обављених дипломатских мисија на турском двору и својих разгранан-

тих трговачких послова. Многи од њих су и боравили у манастиру користећи се његовим гостопримством.

Бенедикто Рамберти је посетио Манастир Милешеву 1533. године. У књизи која је објављена 1589. године у Венецији, он пише да је манастир „велик и солидан“ и да су мошти Светог Саве „целе и лепе“. Он је такође записао да су велике прилоге манастиру давали и Турци (наши муслимани) и Јевреји.

Жак Шено је 1547. године, између осталог, записао: „Турци (наши муслимани) поштују милешевске калуђере и дају им милостињу.“ Сер Катарин Зено 1550. године је записао: „Ови калуђери (калуђери у Милешеви) живе од милостиње коју им понајвише дају Турци (уствари наши муслимани), који свеца (мисли на Светог Саву) особито

поштују и јако га се боје.“ Такође је записао и ово: „У манастиру је било око 50 калуђера на челу са игуманом Данилом... Под игумановом влашћу налазило се и 20 других манастира размештених у околини. Калуђери су годишње плаћали данак Турској у износу од 1000 дуката.“

Манастир Милешева био је далеко познат и по изузетној фресци Белог Анђела која је добро очувана и поред похара манастира и његовог скрнављења од стране разних окупатора.

Постоје различита мишљења о

правом razlogu spaљивaња moштију Светог Саве. Може се рећи да је сигурно било више разлога за један таква варварски чин, мада се највише верује да је то учињено због пажње и поштовања домаћих муслимана. Била је велика снага и кохезиона веза култа Светог Саве између муслимана и православних Срба у Старој Рашкој. Турци су у почетку, али и много касније, мислили да је Манастир Милешева само „ђаурска ћаба“. Међутим, није било баш тако, јер су у Милешеву на „ходочашће“ долазили масовно наши домаћи муслимани, католици, па чак и Јевреји. Турци су сматрали да су устанци Срба хришћана у Старом Влаху, Никшићу и Банату за време патријарха Јована иницирани из Милешеве. Том приликом „Устанци су на својим устаничким заставама носили иконе са ликом Светог Саве Српског“. Тај устанак хришћана против Османлија је често називан „Светосавским устанком“. Присутно је и мишљење о постојању великог анимозитета Синан-паше према Мехмед-паши, сигурно својевременом

заштитнику Милешеве, као и према осталим пашама српског порекла, и да је и то био један од разлога његовог варварског и безбожничког чина. Наводно, код обичног народа се створило убеђење да је Синан-паша био у сталној сенци Мехмед-паше и других паша са „наше горе листа“ и да се због тога у њему родила мржња према Србима као народу и жеља за осветом.

Међутим, без обзира на разлоге спаљивања, показало се да ништа није био умањен култ првог српског архиепископа и народног свеца. И у наредним вековима путници и хроничари су бележили да тај култ Светог Саве „бди над Милешевом и њеном судбином“. У ствари, велики везир Синан-паша није постигао ништа. Спалило се Савино тело, али не и дух. Савин култ се управо после тога почео све више ширити у све крајеве где су живели Срби. И у 17. веку муслимани, тадашњи Турци, и даље су посећивали Манастир Милешеву тражећи лека и душевног мира и богато га даривали. Поново су падале оптужбе

од присталица казуистичког догматизма у исламу, што би ми данас рекли ригидног ислама, да калуђери Милешеве „крсте Турке“. Дух трпељивости муслимана и хришћана је сигурно и даље постојао и због заједничког култа Светог Саве. Због тога је босански везир Сејди Ахмед-паша 1658. године похарао Милешеву. Похапсио је и мучио калуђере под оптужбом да „крсте Турке“ док је успео да изнуди од манастира 4.000 дуката. Манастиру су дали толики новац домаћи муслимани, али је манастир морао да да своју земљу у залог. То је Милешеву довело у велику беду. Ипак се манастир спасао и брзо опоравио после смене Сејди Ахмед-паше.

Поштовање Манастира Милешеве и заједничког култа Светог Саве није се могао ничим уништити. И велики руски слависта, историчар и дипломата Александар Ф. Гиљфердинг је 1857. године, између осталог, записао: „Болесници, задржавши се неко вријеме на мјесту где су лежале мошти Светог Саве, одлазе на брдо, до извора, који је, по народном вјеровању, како сам већ рекао, потекао из стјене на заповјед светитељеву, пију воду и загнурују се у њу. Причају да врло често Муслимани и Муслиманке траже у извору лијека болестима.“ И у другој половини 19. века локални муслимани су се трудили да сачувају овај манастир. Један обесни турски паша је 1875. године са војском, која је била кренула за Босну, стигао пред Милешеву са намером да је запали и поруши. На све молбе игумана да то не чини остао је неумољив. Тада су домаћи муслимани успели да одврате тог силника и безбожника да то не уради гарантујући за манастир рекавши: „Пашо, твоја сабља наша глава.“ Алија Малагић, који је предводио групу муслимана заплакавши, обрати

се паши следећим речима: „Аман, пашо честити, немој нас уцвијелити, хлеба ти царевог. Немој спрштити ону кућу међу нама. С оне куће нам је благослов и на малу и на чељади. Свако у оној кући добија хлеба и соли и преноћишта. Свако нађе помоћи.“ Обесни паша је попустио и са војском отишао према Прибоју и успут запалио Манастир Бању. Свугде су се појављивали и топоними са Савиним именом. Муслимани су и даље веровали у лековитост и чудотворност моштију Светог Саве, извора и врела са Савиним именом, посебно жене нероткиње и оне са венеричним и душевним тегобама.

У селу Горњи Страњани, општина Пријепоље, налази се Савина вода и Савин камен или Савин сто. Та вода избија из Савиног камена. Поред Савине воде је једна велика камена плоча на којој се одлично види удубљење веома слично коњској копити. И муслимани верују да је то копита коња којег је јахао Свети Сава. Тој води и тој плочи са страхопоштовањем прилазе и хришћани и муслимани. Ни данас се на тој води не пере веш и не поји стока. Муслимани мештани то чине ниже те воде и камене плоче где постоји и једна чесма. И муслимани верују у исту легенду као и православни у вези са том Савином водом и каменом плочом. Према тој народној традицији Свети Сава је својим штапом прекрстио тај камен из којег је потекла „проврела“ бистра и веома хладна вода. Муслиманке, које не могу да затрудне, и данас иду на ту Савину воду да се напију верујући да ће затруднети. То је потврда да се нека веровања и општенародне традиције не могу лако избрисати из свести народа без обзира на различите вере.

Салих Селимовић, историчар

ПУТЕВНИМА СВЕТОГ САВЕ У РУСИЈУ

У години када се обележава 800 година самосталности Српске Православне Цркве значај Светог Сава за Србе је немерљив. Ако је Бог наш небески Отац, Свети Сава је наш духовни отац. Он је у бити српског народа. Он нас је родио у вери, поставио нас на прави пут и још увек нас својим молитвама води кроз сва овоземаљска искушења. Свети Сава је, свакако, наша најзначајнија историјска личност и најпоштованији је светац међу Србима. Његов лик и дело су утицали на нас, на нашу културу и традицију. Дух Светосавља који ми осећамо одражава се свуда око нас: у топонимима, обредима, традицији. Значај Светога Сава за Србе се може упоредити са значајем Мојсија код Јевреја, али и хришћана уопште.

Чини се да све знамо о Светом Сави. Био је принц који је одбацио овоземаљску славу зарад небеске, први српски архиепископ, законодавац и творац независне цркве, просветитељ и учитељ српскога рода, књижевник, дипломата. Међутим, Свети Сава не само што је утицао на нашу историју, културу и традицију, он је утицао и на нама блиске, братске словенске народе.

Од свих улога које је Свети Сава имао за живота најзначајнија је осамостаљивање Српске Православне Цркве 1219. и писања *Номоканона* тј. *Законойравила*.

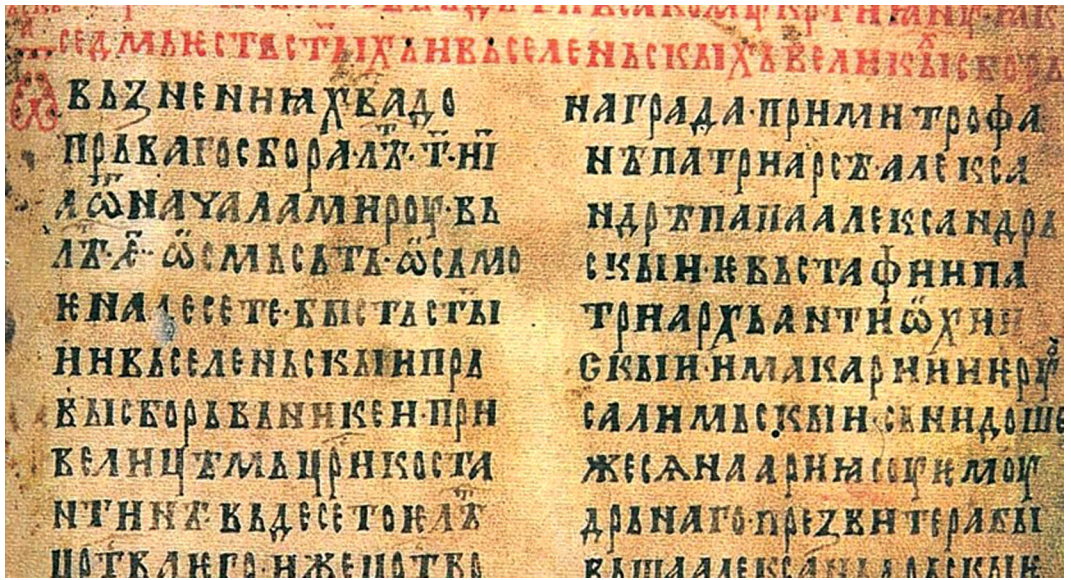
Номоканон или *Законойравило* или Крмчија је зборник правила која ре-

гулишу световни и духовни живот средњовековне Србије. Реч „номоканон” је грчког порекла: номос значи грађански закон, а канон је црквено правило. „Крмчија” води порекло од старословенског придева који се и данас користи у савременом руском језику: кормчий што значи кормилар, онај који управља кретањем брода.

Крмчија је написана 1219. године, а идеја водиља у овој књизи је склад духовне и световне власти. Српска средњовековна држава је прави пример земље која се владала према јеванђељском закону. О томе сведочи почетак Законоправила:

„СЬ Б(О)ГОМЪ ПОЧИНАЈУТЬ СЕ КНИГИ СИЈЕ ГЛ(АГО)ЛЕМИЈЕ ГЪРЪЧЬСКИМЪ ЈЕЗИКОМЪ НОМОКАНОНЪ И СКАЗАЕМИЈЕ НАШИМЪ ЈАЗИКОМЪ ЗАКОНОУПРАВИЛО“, што би у преводу на савремени српски језик значило: „СА БОГОМ ПОЧИЊУ ОВЕ КЊИГЕ КОЈЕ СЕ НА ГРЧКОМ ЈЕЗИКУ ИЗГОВАРАЈУ НОМОКАНОН, А НА НАШЕМ ЈЕЗИКУ ЗАКОНОПРАВИЛО“.

Крмчија је највећа српска књига. Имала је 400 листова исписаних на пергаменту, што је чинило 800 страница, димензије 24x31 цм, садржала је 64 главе, што би данас одговарало члановима закона, и гране, што би данас одговарало тачкама закона. Настала је на основи Методијевог *Номоканона* из 9. века, написаног око 868. годи-

не, који је био базиран на Јустинијановом зборнику. Међутим, својеврсност Номоканона Светога Саве је у слободном одабиру и распореду текстова. Приликом превођења Свети Сава је проширивао текстове својим објашњењима, скраћивао их или изнова састављао. Иако је избор текстова из византијског *Номоканона*, по распореду грађе до данас није пронађен истоветан византијски зборник! Свака глава која уређује духовни живот ослања се на црквене саборе, Библију и Житија светаца. Највероватније, тајна за овако добар одабир и распоред грађе у Номоканону лежи у чињеници да је Свети Сава око десет година био игуман Студенице где је током боравка и вођења написао Студенички типик – правило о животу монаха, као и Житије Светог Симеона Мироточивог. Мало после писања *Крмчије*, 1221. године Свети Сава је написао *Синодик*. Управо су Номоканон и Синодик постали правни и духовни стубови српске средњовековне државе.

Оригинал Савиног *Законика* није сачуван, али постоји око 10 преписа. Најзначајнија је *Иловачка крмчија* из 1262. јер је њу преписао са оригинала

будимљански Епископ Теофил у Манастиру Светог арханђела Михајла у Бокоторском заливу. Постоје још Морачка, Хиландарска, Рашка, Сарајевска, Пчињска, Пећка, Дечанска и Милешевска крмчија.

Проучавање Законоправила је тежња ка животу у складу са Божијим Законом. Тако је 1963. године САНУ основала комисију која се бавила проучавањем Иловачке Крмчије. Највећи спорови међу научницима су били у вези са садржајем преписа Крмчија, јер су преписивачи Законоправила током векова додавали своје текстове и мењали оригинал. Између Иловачке и Морачке Крмчије научници САНУ су расправљали око десет година, али на крају Српска академија није ни издала фототипију Законоправила, већ Дечје новине 1991. године. Нажалост, препис који је најближи оригиналу – Иловачка крмчија данас се чува у Загребу у Хрватској академији знаности и уметности. Иако је у једном тренутку Иловачки препис био у Србији, наша држава га је морала вратити Хрватској због данашњих савремених закона, а Законоправило Светога Саве је и данас званичан правни кодекс СПЦ.

Колико је Савина Крмчија била склад духовне и световне власти и колико је била значајна за друге државе у окружењу, а посебно колики је имала значај за Русију, сведочи податак да је 1262. кијевски Митрополит Кирил тражио од бугарског кнеза Јакова Свјатослава да му пошаље „Кормчују књигу”, како Руси називају Крмчију. Тако је она у 13. веку преко Бугарске стигла до Русије где је у начињен први препис у граду Рјазану 1284. године. Тај препис је имао 71 главу.

Рјазанска крмчија је скоро годину дана преписивана и овај препис потврђује да је ово први српски, руски и бугарски грађански и црквени кодекс. Овај препис је имао своје редакције у древној Русији. Постојале су још Софијска, Мјасњиковскаја и Чудовскаја крмчија.

За средњовековну Русију у периоду између 13. и 17. века су карактеристични *летописи* – књижевне форме које су сведочиле о догађајима времена у ком су писане. Најзначајнији летопис ране руске књижевности је „Повесть временных лет” тј. „Повесть минулих времена”. Иако многи руски научници данас оспоравају истинитост ове повести, форма летописа је достигла свој врхунац за време Ивана IV Рјуриковича. Нама је овај руски цар познатији као Иван Грозни.

Када је Иван Грозни имао само три године, остао је без оца. Иако је одмах по наслеђу постао цар, на чело Руске царевине је стао 1547. са свега 17 година. До тог тренутка о њему се бринула и одгајала га је бака по мајчиној линији – Ана Јакшић, удата Глинскаја, потомак Теодоре Немањић,

полусестре цара Душана. Управо су у овој чињеници, да је венама Ивана Грозног текла Немањићка крв, укрепљене братске везе двају народа које је Свети Сава заподенуо одбегавши са двора свога оца на Хиландар заједно са руским монахом. Чак постоји легенда, која, додуше, нема историјске основе, да је круна Душана Силног тајно однета у Москву на крунисање Ивана Грозног (грозный (рус.) – страшан, силан, величанствен).

Ставши на чело руске државе цар Иван IV је пожелео да својој царствениости подари уникатну историју света: од постања до његових дана. Тако

је настао до тада највећи књижевни споменик на свету „Царска илустрирована хроника” написана у 10 томова на двадесетак хиљада страна са око 18 000 сликовних илустрација на

којој је радило 40 живописца. „Царски илустровани летопис” описује догађаје од постанка света све до доласка Ивана IV Васиљевича на трон. Захваљујући баки и њеном утицају на одгајање и образовање свога унука, који се сматрао једним од најученијих људи свога времена, Иван Грозни је 4. том Летописа посветио српској средњовековној држави, династији Немањића и догађајима у Србији све до Косовског боја. Поред Косовске битке детаљно је описана лоза Немањића. Према оснивачу Српске Православне Цркве – Светоме Сави, Иван Грозни је имао велико поштовање и дивљење. Лик српског архиепископа, као наследника Византијске традиције, имао је кључни значај у формирању руске националне идеологије као православне

царевине, све до прихватања идеологије Москве као Трећег Рима.

Колико је Свети Сава Српски, како га називају Руси, био поштован, показује податак да је његово житије било веома распрострањено у Руској средњовековној царевини – постојало је око 88 преписа. Оно је коришћено као образац за састављање житија руских светаца. У XIX веку је обележавањем празника Светог Саве Српског имало политички карактер и служило је за демонстрацију „братског савеза Срба и Руса”. У Москви је све до 1917. Подворје СПЦ било место окупљања руских добровољаца за помоћ у ослободилачким ратовима Србије током XIX и XX века.

Данас у календару Руске православне цркве тзв. *Мјасацослову* постоје три српска свеца: Свети Сава, Симеон Мироточиви и Арсеније Први, којима се читају молитве за помоћ. Такође, Руска православна црква им је посветила житија. Када је отац Ивана Грозног, Василије III 1509. године зидао Архангелски сабор одредио је северну страну цркве за фреску Светог Саве и Симеона Мироточивог. Са друге стране, Свети Сава је приликом зидања Милешеве наредио да се ослика фреска Бориса и Глеба, руских светаца. Ова фреска је требало да прикаже зло које доноси свађа два рођена брата.

Без обзира на бурна историјска времена која су постојала код оба народа, везе Срба и Руса никада нису прекинуте. После пада Српске средњовековне државе, током 18. века још један Сава, гроф Сава Владиславич – Рагузински је одржавао везе између братских народа.

Сава Владиславич је био потомак Саве Луке из српске средњовековне породице. Отац му је био савременик Василија Острошког. Рођен је крајем 17. века у Херцеговини, а као школо-

ван човек путовао је и радио по Европи. Својим знањем и везама спајао је Османлијску империју, Дубровник и Млетачку републику. Са свега 20 година Сава Владиславич се обрео у Истанбулу и упознао једну од најзначајних личности тог доба – патријарха Доситеја, који га је повезао са руским конзулом. Захваљујући препоруци патријарха руском конзулу, као врло поверљиве личности, гроф Сава Владиславич се 1702. обрео на обали Балтичког мора и ту се упознао са Петром Великим на кога је оставио јак утисак. Јован Дучић, као потомак грофа Саве, тврдио је да је Сава Владиславич уживао велико поверење Петра I. И заиста, био му је саветник, учествовао је у важним историјским, финансијским и дипломатским догађајима, основао је руску тајну службу и први је указао Петру Великом на положај потлачених Срба у Турској империји.

Огромна важност његовог рада је постављање границе између Русије и Кине у дужини од 6000 км која траје у неизмењеном облику до данашњих дана. Ту је основао град Тројицосавск и саградио цркву посвећену Светом Сави Српском, као одбрану Православља на далеком истоку. Црква је пострадала крајем 18. века, али се планира њена обнова. Назив града Тројицисавск је преименован у Кјахту.

Утицај Светог Саве на руски духовни и књижевни, средњовековни свет се изучава скоро 100 година. Крмчија је књига која се проучава како код нас, тако и у свету, посебно словенском, а настала је 130 година пре чувеног *Душановог законика*.

Ксенија Радојичић, проф.
руског језика и књижевности

КАДА ИЗГОВОРИМО РЕЧ ЖИЧА, ИЗГОВОРИЛИ СМО СВЕ РЕЧИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

(Једна песма и мала беседа о књизи која зна
зашто је написана)

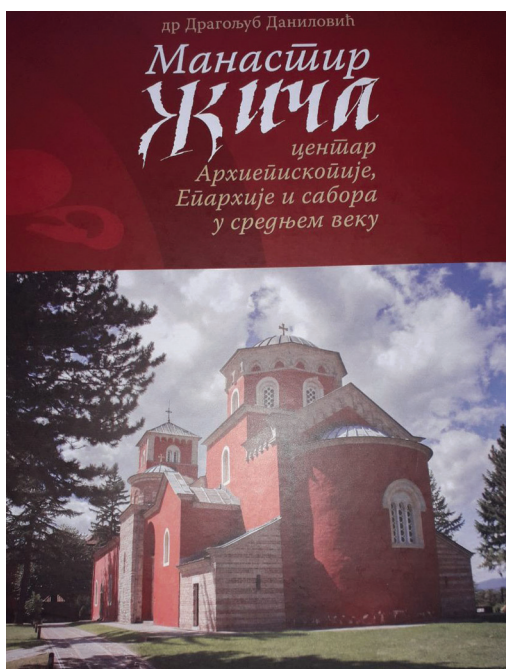
ЖИЧА

*Реч која сабира
све речи српској језика
које су било када настале
и оне које ће било када настати.*

Жича – живи животи животи животи.

*Стожер око којег се окупила
све што је српско.
Прошло и будуће.*

*Жича о нама све зна,
а ми о њој тек понешто.*

Драгољуб Даниловић, доктор историјских наука, професор Гимназије у Краљеву, председник Друштва историчара рашког округа и водитељ радионице *Кроз историјске изворе* Народне библиотеке *Стефан Првовенчани* је дугогодишњи предани и упорни проучавалац и истраживач наших и страних средњовековних историјских извора. Резултате својих најважнијих научних истраживања, исказао је у бројним предавањима, научним и стручним радовима, посебно у докторској дисертацији одбрањеној на Београдском Универзитету, а сажето их

је, за најширу читалачку и научну јавност, изнео у недавно објављеној и изузетно добро технички и уреднички опремљеној књизи *Манастир Жича, центар Архиепископије, Епархије и сабора у средњем веку*, коју је издао Историјски архив Краљево.

Успео је, Божјом милошћу и ретком истраживачком упорношћу, боље речено искреним послушањем, толико недостајућем данашњој науци и култури, да допре до суште дубине историјског времена, до оног угаоног камена од којег почиње српско саборно памћење и српско државотворно делање.

Било је то у време стварног и свеважног јединства српске цркве и државе, односно у време стварања самосталне и цркве и државе, које се без таквог јединства никада не би остварило.

Историја српског народа зна за тај час, а др Драгољуб Даниловић га аргументовано бележи и нама прослеђује као првотно међународно признање српске државе, које је уследило у време страшне посвађаности, а она још траје, некада јединствене хришћанске цивилизације. И иде даље, у дубину историјског времена. Пробраним речима, лепим језиком, савременим научним приступом, брижљиво одабраним методом приступања историјским изворима, пред читаоцима размиче митолошке наслаге са историјских догађаја у преднемањићком и немањићком периоду и при том, ни мало не умањује оцене и судове других, ондашњих и данашњих сведока и научника. Напротив, својим храбрим и аргументованим ставовима о том периоду наше историје др Драгољуб Даниловић, читаоцима разоткрива како се у историјском бићу српског народа рађала јединствена и свеважна идеја саборности која је, по много чему, претходила свим потоњим скупштинама сталеза и свим магнакартама и повељама о слободама ондашње, а зашто не рећи и данашње Европе. Упоредујући западне и источне историјске изворе, а њих није мало, др Драгољуб Даниловић овом књигом држи јавни час о моралу и одговорности научника пред судом неподмитљивог историјског времена политиканским историчарима, портпаролима и од свуда истим дежурним намештеницима беседништва, ковачима свеприсутних историјских завера, богоотпадницима и тамноносцима.

Ако тај тренутак из српске историје погледамо кроз његове очи јасно

ћемо видети наше велико појединачно и опште историјско рађање и рађање наше државе које се догодило и које се и даље догађа у Жичи. И видећемо још, да се Жича и оно што се у њој десило у време њених градитеља Стефана Првовенчаног и Светог Саве, дешава и данас. А дешава се сушти живот који светрајно сведочи да је Жича живи живот српског народа, вере и државе. Зато сам дубоко уверен и сигуран да ће о Жичи, мада је у овој драгоценјој књизи, реч о Жичи у средњем веку, данашњи и сутрашњи истраживач историјских извора, предани или радознали трагалац за историјском истином и обичан читалац, а такви су најбитнији, у њих бројим и себе, закључити као и ја: што су Жичу више умањивали, више су је уздизали, што су је више рушили, више су је градили.

А шта то заправо значи?

То значи оно што рекох на почетку. Жича о нама све зна, а ми о њој, захваљујући, поред других и доктору Драгољубу Даниловићу, знамо тек понешто.

А то тек понешто је предрагоцен, од вере и речи створена, неугасива, мала светиљка која у историјској тамнини нашег народа беше први пут упаљена рукама браће и светитеља Саве и Симона у пресветој нам и многотрадалној Жичи.

И где чуда Божјег!

Још светли на истом месту и истим, неугасивим сјајем обасјава пут којим иде наш народ и наша држава.

И само захваљујући њој ми постојимо и трајемо.

И трајаћемо све док буде трајала наша света Жича – до кончине трајања.

Милоје Радовић

СВЕТИ САВА И ПОЧЕТАК НАШИХ СЕЋАЊА

Извод из беседе у Народној библиотеци
„Стефан Првовенчани“ у Краљеву

... Не почиње Светим Савом, нити његовим оцем моћним владаром, наше историјско трајање, али почиње организовано колективно памћење. Јер прошлост је провалија у којој толики нестају без трага, нарочито ако су без ослонца у себи и својој претходници, односно без приче о себи, стално одржаване, попут ватре у огњишту. Нису Немања и његови синови узидани само у темеље наших првих тврдих грађевина. Студеница је, по речима с почетка *Синуденичкој књизи*, саздана на пустом ловишту зверова, а Хиландар, како стоји у оснивачкој повељи, подигнут на месту „где не беше камен остао на камену, но сасвим разваљен“. Здања су, уосталом, изнова рушена и преподизана. Сава и његови најближи леже у основи наше најкрхкије а постојане установе, повезујућег културног памћења, које садржи и засебан усмени рукавац.

И пре Немање српски владари ратују и граде, „од Дунава до мора сињега“, али од епохе првих Немањића Срби изражавају потребу да се обједине и буду своји и од те потребе, по цену премногих жртава и предугог трпљења, нису одустали. Још увек нису. Титле на фрескама отад више нису на грчком него на српском, оснивач светородне

лозе постаје стожерни светитељ српског рода, јавља се први српски архипастир српског стада, најстарије рукописне књиге и повеље, типичи и Законоправило. Све су то тежишта у памћењу наше скоро миленијумске духовне заједнице. А то је само оно што је преостало, што се успело сачувати, често у чудесним, необјашњивим околностима.

Наши писани споменици, махом у потоњим преписима, прођоше не мање бурну историју од свог расејаваног народа. Колико их је само писано и преписано да би, након огњева и мачева, од Кумана до нациста, остао тек понеки, као упоришта културног памћења. Шта је остало, рецимо, од Савиних списа, након више од осамсто година, и где су расејани? Поменута оснивачка повеља Хиландара чувана је до бежаније 1915. године, када је нетрагом нестала. *Хиландарски књигар* је сачуван у раном препису у самом манастиру, као и оригинални свитак Карејског типика. *Синуденички књигар* знамо само по доцнијем препису, доспелом чак у Праг, а текст *Службе Свештој Симеона* је остао у празничном Минеју из средине XIII века, сада у Архиву САНУ, где се такође чува позни препис *Уједињења за држање и савинира*. *Савино Писмо Сиридону*, из све-

те земље, било је познато по препису из *Ошачника* датованог у XV век те боравило на Фрушкој гори, али се изгубило, док се најстарији препис *Законойравила*, писан у приморју у другој половини XIII века, до данас обрео у Загребу. Шта је све развејано од Савиних и других српских списа, као прах са врачарске ломаче, не можемо ни замислити, али су и ови дочувани остаци светлеће мемо-ријске тачке.

Чему уопште сећање, чему тај терет нашим набубрелим главама и душама, можемо се упитати, отежали и од сећања и од менталних намета постинформатичког друштва? Памћење, пишу упућени, ствара заједницу. Памћење у чијем је прочељу Свети Сава, није само створило заједницу, прадавно, него је и заједницу очувало, растакану под страшним удари-

ма геополитичких олуја, на међама сударених светова. Савина заветна породица је опстала, поред свих скретања и клонућа, меандрирања и довијања. Јер је у њеној основи темељна прича коју је посведочио Сава, „добар, кротак, свима љубазан, ништељубив као мало ко други“ (ово су речи чувеног Теодосија Хиландарца), стварајући том причом и самог себе.

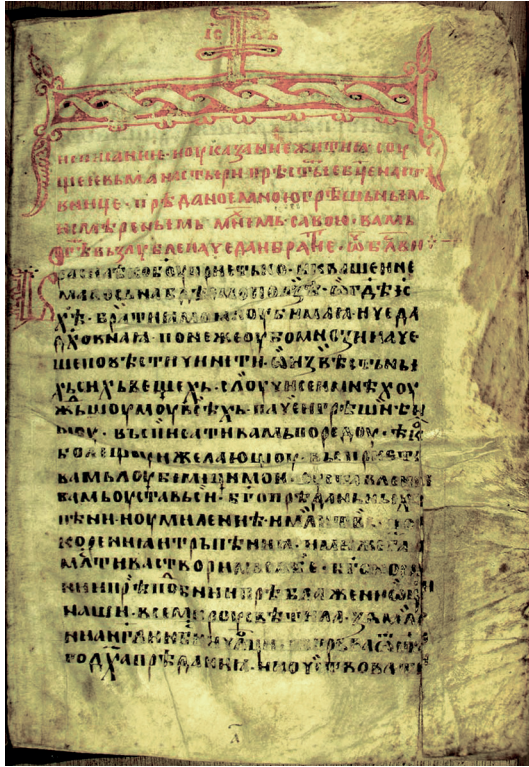
Опште место постмодерне мисли чини тзв. неповерење у велике приче, у мислене системе, традиције и инсти-

туције, у историју, у све стабилније представе о човеку и његовом трајању. Као што смо некада настојали да систематски осмислимо ход људске заједнице у историји и прозremo у смисао тог хода – тако сада смисао свеобухватно разарају регулатори глобалне Моћи. На удару су тога налета и сами народи као носиоци заједничких искустава и успомена,

као слободне заједнице, што и сами осећамо на голој кожи. Најзаједничкија наша успомена и жељено оличење јесте Савин лик, оцртан кроз базичну причу српског књижевног и укупног искуства.

Пишући кратко житије свог оца Сава уједно оличава и сам себе: и посредно, у описаном лику оца и монашког сабрата, и непосредно, у скрушеном првом лицу једнине. Јер, као што је познато,

окосница *Житија Светиої Симеона Немање* чини сам крај дугог и трепетног живота насловног јунака. Савин јунак није Немања него Симеон, не страшни владар него благи отац. Ако његов брат владар и писац – као што се добро зна – главнину свога каснијег житија Светог Симеона Немање посвећује очевим државничким и ратним предузећима, Савин приповедни фокус је суженији. Ако Стефан има на уму подлагање државне идеологије узоритим ликом оца родоначелника, Са-

ва, који саучествује и заправо предњачи у заснивању култа, прича своју личну причу, која најпре има везе са свима нама. Износи причу о оцу и сину и међусобној љубави. Заклањајући свој младалачки аскетски подвиг, повед о Симеону почиње у часу кад владар одлучује да постане монах, спремајући се за починак у Господу, описом сабора у Расу.

Приповедач, син који исти такав подвиг чини на самом почетку зрелог живота, себи намењује недостојну улогу из параболе о блудном сину што оставља свога доброг оца, а отац пак полази у сусрет сину, као добри пастир заблуделом јагњету. А син је заблудео нигде другде него у Свету Гору, у анђелски образ, и пада пред оца покајан уочи коначног расанка, узимајући у уста речи Јефрема Сирина. Оне исте речи које онај мудри антологичар поставља на почетак свекупног српског песништва: „И пре смрти бивам мртав, / и пре Суда сам се осуђујем, / пре бескрајње муке / собом сам мучен од очајања.“ Монах Сава пада пред грешног остарелог оца, као пред икону.

Присетимо се, баш овде, приче из романа *Идиош* Достојевског, духовног учитеља и мучитеља, коју главни јунак, Мишкин, износи као лични доживљај: „Враћајући се у хотел наишао сам на жену са одојчетом. Жена још млада, а дете од којих шест недеља. Како је опазила, дете јој се први пут од рођења осмехнуло. Гледам, она се тако наједном побожно-побожно прекрстила. 'Шта ти то, снашо?' (Тада сам се о свему распитивао.) 'Па ето, вели, баш онако као што је мајци радост кад примети први осмех свог детета, исто таква је радост Богу сваки пут кад опази с неба да му се грешник почиње да моли од свег срца.' То ми је проста жена, скоро истим тим речи-

ма, тако дубоку, тако истанчану и истински религиозну мисао, казала, у којој је сва суштина хришћанства одједанпут изражена, то јест сав појам о Богу као о нашем рођеном оцу и како се Бог радује за човека, као што се отац радује за своје рођено дете – а то је главна мисао Христова!“

Да ли сте учили дозивање између два удаљена књижевна дела словенских и православних аутора? Сава нам је своју веру, дечачки кротко и просто, оличио у причи о вољеном оцу – о вољеном оцу што безмерно воли своју децу – и који је за сина жива икона Господња, пред којом грешан пада на колена. Зато Савина прича о његовом и нашем општем родитељу, јесте прича коју можемо дубински разумети и у њено окриље се пренети. Нарочито када доспемо до часа останка без родитеља, који од тога расанка, нашом љубављу, постаје посвећен и обоголичен, у нама сама. Утолико је Савина кратка житијска приповетка – велика прича, у којој се можемо сви препознати, и треба бити велики нарогушени циник па је оспорити у њеном чистом и меком човечном језгру. Таква прича и такав песник присности стоје на почетку српске културе сећања, прича позната и неизбежна.

Савину синовску причу прихватих за своју, пошто једног снежног Савиндана у земљу спустих свога оца. У себи сам утешно преплео и свој мали живот и тугу с великом сценом с почетка наше књижевне меморије. У сонету „Сава“, потом, препричах покајну деоницу Симеоновог сина, као да је реч о властитом исказу. Јер сви ми некога цитирамо, као што је и Сава цитирао Сирина, само је потврда срца доказ да нам те речи припадају. Хтео бих да ту песму поделим, као сажетак онога о чему овде шире образлажем:

САВА

Отидох в сїрану тїужду далече

Отидох туђим странама, далеко
У нематерње, брујне перивоје,
Са којих боље прозире се преко
Кад замреш, срчан, за себе и своје.

Одбегав ближе оцу свих отаца
Пред легионом што режи, у стопу,
Син сам и нисам. У себе се бацам,
У јаук, шкрипу. А сунчан у склопу.

Прах сам те плачем, куљам сав од кала,
Отуд ме рука брижног старца склања.
Мом слабом оцу, некад силном, хвала:

Јер дотура ми свежење поуздања,
С друге већ стране, где он је обала
И задужбина већа од свих здања.

Ко је коме овде задужбина: отац си-
ну или син оцу – остаје двојно и нере-
шено, као непозната у једначини, као
једини могућан, надрационални исход.

И да коначно завршим, да се баш
не умноже речи. „Синови, не заборав-

љајте мојих закона, а срце ваше нека
чува речи моје“, проговара Сава бла-
гим гласом свог оца, речима насупрот
забору. А битне речи најверније чу-
ва наше срце, не хајући за неке веле-
умне разлоге. Срдачне и срчане речи
обилато налазимо у првог српског писца
којег памтимо, Саве Немањића, који
је обављао и друге, важне јавне дуж-
ности на спас отачаства у својој под-
вижничком животу и чији се учинци
протежу до данас и помажу да се
оријентишемо, испитамо и разабере-
мо. Најсржније Савине тековине на ко-
рист нашег сећања и одржања спомиње-
мо се управо ове године, након осам
векова од заснивања самосталне срп-
ске цркве која непрекинуто негује успо-
мене хришћанске и српске васељене. Јер
Литургија је споменовање на прошле и
подсећање на будућност, којој се нада-
мо, чак и када у нехату и немару тро-
шимо дане и године нашег живота, ми-
мо Савине недосежне мере, којој ваља
тежити уколико хоћемо да остваримо
оно што смо кадри да достигнемо.

Др Драган Хамовић

СВЕТИ САВА У ОГЛЕДАЛУ ТРАДИЦИЈЕ И САВРЕМЕНОСТИ

Говорити о Светом Сави и његовом значају за српски народ, истовремено значи говорити о традицији српског народа. Појам „Светосавље“ је превазишао историјски контекст једне личности – Растка Немањића, потоњег монаха Саве. У томе и јесте величина људи попут светитеља Саве, што њихова дела трају и након физичке смрти. Као да се њихово трајање продужује и бива све плодносније како време одмиче. Време, као хоризонт на коме искрсава појавност бића (према филоософији Хајдегера), или онај чудесни спој садашњост-прошлост-будућност који на нивоу тренутка (према блаженом Августину) стапа се и чини непрепознатљивом појединачну временитост, сведочи парадоксалну истину да појединац није поседник истине, већ учесник и светионик исте. Свети Сава је то заиста био. Велики светионик свеколике доброте, лепоте и истине. После њега Србин је много теже, али и лепше бити. „Пут који води у живот“ (о коме пава тропар овом угоднику Божијем) је постао јеванђелски „уски пут“ или „пут којим се ређе иде“, али који сигурно води ка циљу. То је „пут Богочовека“ који је „Пут, Истина и Живот“.

Питање о односу према сопственој традицији је веома битно за развој како појединца, тако и народа. Позната је изрека: *Ко не зна одакле је кренуо, не зна ни куда иде*. Такав пут

није пут, већ странпутица. Могли бисмо рећи, парафразирајући једног руског мислиоца који је говорио о историји свога руског народа, да су и путеви нашег српског народа често беспућа српског народа.

Зато је традицију потребно истраживати и расветљавати. Баш супротно савременој, често изношеној и излизаној крилатици да се не смемо враћати у прошлост, због будућности. Прошлост постоји без обзира да ли јој се ми враћамо; али ми нисмо исти са њом или без ње. Њој се морамо окренути, ако желимо да сачувамо достојанство. Вратићемо се поносни због добрих дела или скрушени због падова и промашаја, а највероватније обоје истовремено. Ипак, у сваком случају сачуваћемо достојанство човека, „малог бога у благу“ или „твари која је добила назначење да постане бог“, по премудром казивању Светих отаца. Вратићемо се у садашњост са даровима традиције, те „живе вере мртвих“, како ју назвао чувени Јарослав Пеликан, иначе по мајци и српског порекла.

Нажалост, ми као народ смо у великој мери имали несрећу да у току двадесетог века пројавимо неодговорност према традицији. Већ крајем деветнаестог века разни појединци и покрети наклоњени Западу, почели су негирати вредност наше традиције. Тако је и чувени књижевни критичар

Јован Скерлић сматрао да српска средњовековна књижевност „и није била књижевност у правом смислу“. Касније је ту мисао Оскар Давичо, позивајући се и на *Философију њаланке* Радомира Константиновића, проширио сматрајући да „истинска српска културна традиција (је) она сељачка, која није била ни религиозна, ни монархистичка, ни 'романтичка', ни лазаревско-косовски опредељена“. Морамо нагласити да овакви ставови нису самоникли. Они су плод западне духовне климе која је већ кроз своју историографију, крај античке, али и православне јелинске философије, смештала у 529. годину по рођењу Исуса Христа, када је указом цара Јустинијана затворена последња неоплатоновска школа у Атини. Тако не чуди што Хегел није сматрао за потребно да у *Филозофији историје* помене средњовековну византијску философију. Тек на крају 19. века на Западу се јављају мислиоци који препознају драгоцености ове философије и почињу да их представљају јавности.

И док се Запад на крају 19. века буди, многи угледни мислиоци и представници српске друштвене сцене тада почињу да тону у сан заборавља својих средњовековних корена. Сетимо се само свештеника који жртвујући живот и спасавајући школску икону Светог Саве из пожара који је захватио школу, у приповеци *Школска икона* Лазе Лазаревића, наслућује пожар безбожја које долази. У том пожару, који је обележио већи део 20. века по други пут је спаљиван Свети Сава. Овог пута не

само на Врачару као 1594. године, већ и у скоро сваком српском селу где су, на пример, деца добијала батине од учитеља због тога што су на празник Светог Саве виђена у Цркви.

То безбожје је формирано кроз ученост, али кратковиду и без корена. Тако се често испостављало тачним оно што је једном приликом средином 19. века дечаку рођеном на Савиндан 1839. године још једном потоњем монаху Сави, а касније чувеном митрополиту дабробосанском Сави Косановићу, рекао гувернер далматински у Задру генерал Мамула. Наиме, када је даровито, али сиромашно српче тражило помоћ да се школује у Задру, поменути генерал је одговорио: „Што

ће Босанцу и Херцеговцу наука? Док сте прости, боље ћете чувати вјеру!“ Испоствило се да је Сава упркос школовању успео да сачува веру. Знање и вера се нису искључивали међусобно, баш као ни у случају његовог

претходника, великог Саве првог архиепископа српског.

Начин или етос живота који је сведочио Светитељ Сава је био саборност. Она се пројављивала кроз многе аспекте. Утемељена је у истини о Богу који иако је у Три Личности (Отац, Син и Дух Свети), не престаје бити Један Бог. У заједници једносуштности Божије ми смо добили могућност учешћа кроз величанствени догађај када Један од Тројице, предвечни Син Божији постаје Син Човечији, Богочовек Исус Христос. Природа Божија и природа људска од тада су у најприснијем јединству, „неливеном“ и „не-

раздељивом“ (како пише у халкидонском *Исјоведању вере* из 451. године). Неуморни причасник тог јединства постаје и краљевић-дечак Растко који постаје светогорски монах Сава. Ревнујући за саборност пројављену увек кроз љубав, он напушта Свету Гору, предивни и мирисни врт Пресвете Богородице, и долази у своју отаџбину како би помирио браћу, мржњу лечио Христовом љубављу. Тако је смиривао непријатељства међу појединцима, међу народима, сведочећи да је Бог у тихом поветарцу у коме се некада јавио због људских грехова неутешном и ожалашћеном великом пророку Божијем Илији.

Налик тихом поветарцу, светитељ Сава је био омиљен и код Бога и код људи. На поклоничким путовањима која је предузимао његовом појавом нису остајали равнодушни ни иноверни муслимани. Са ових путовања он је донео многе драгоцености, међу којима штап/патерицу Светог Саве Освећеног, Иконе Тројеручицу и Млекопитатељницу, део Часног Крста Христовог и мноштво других часних икона и моштију. Доносио је и књиге, али и вековна искуства најугледнијих манастира који нису били само богослужбена, већ и образовна средишта средњовековног друштвеног живота. Са најбољих, данашњим речником најпрестижнијих Универзитета, доносио је он народу своје науку, мудрост Божију и људску.

Састављајући *Тийике* за манастире и *Закономправило* за државу, тежио је да облагороди наш народ, да га учини ближим небу као би на земљи чврсто стајао пред најездама туђинаца. Могли бисмо рећи, опет савременим речником, да је он међународним наслеђем обогатио свој народ. Није се плашио туђих квалитета, већ наших мана. Тако је истовремено био традициона-

лан/предањски, али и модеран. Истраживачи који су анализирали утицаје у списима Светог Саве изводе закључке о синтези невероватних размера. Где год је видео и чуо нешто добро, Сава је пожелео да тиме обогати свој народ. Он није отишао у иностранство (у туђи свет) да тамо стекне славу, иако га она по Божијој вољи није могла заобићи, већ да свој народ учини богатијим – да не буде духовна сиротиња међу народима. Када би данашња српска младост која одлази у туђи свет, имала Савину визију, могли би се надати и временима попут оних за време владавине краља Милутина и цара Душана када је наша земља била економски најстабилнија у далеком окружењу. Али, то није било случајно јачање, већ сазревање духовних плодова које је посејао Свети Сава, а његови настављачи неговали и плодове себи и наредним нараштајима убирали благодарећи Богу, а не протерујући Га из историје под изговором секуларизације или модних трендова.

Срби су уз помоћ Светог Саве постали небески народ, јер су земљом ходили а за небо се хватали, слушајући речи Светог апостола Павла упућене ученику Епископу Тимотеју „хватај се за живот вечни“. Тако у аутентичном значењу „небеска Србија“ није претећи нити апстрактни појам или утопија, већ оплемењени израз једног народног настојања да се оствари на јеванђелским вредностима. Она је у основи Светосавља, које је по речима савременог теолога, *Велика йройовед Српске Православне Цркве о йравој вери*. Савино Исповедање вере у чувеној Жичкој беседи из 1221. године било је канонски правац вере којим су Срби и у најмрачнијим ноћима и на најузбурканијим пучинама историјског мора могли да избегну бродоломе и да остану верни Богу, али и једни другима.

Зато није чудно што широм простора на којима вековима живе Срби постоје брда, реке, извори, долине, потоци, крстови, каменови, људи, који се Савиним именом зову.

Њиме инспирисани цео свет су задивили српчићи попут Николе Тесле, Михајла Пупина, Николаја Велимировића, и многи други знани и незнани. Они се нису стидели што су Срби, јер су имали чиме да покажу шта значи бити Србин по примеру Светог Саве; Србин Православац, Србин Христов верни ученик који воли цео свет љубављу Христовом.

Својевремено је Владимир Ђоровић писао да свака држава има две врсте граница. Једне су видљиве, а

друге невидљиве. Ове друге сежу онолико колико сеже утицај једне државе на међународном нивоу. У време Светог Саве, његов светли лик и дела имали су много већи невидљиви утицај него што су се простирале границе српске државе. Зато у овој години када слаavimo 800 година аутокефалности Српске Православне Цркве, ми морамо бити свесни да је духовност нашег народа и православна вера којој нас је учио Свети Сава наша највећа снага и будућност.

Протонамесник Александар Р. Јевтић,
Храм Светог Саве, Краљево

СВЕТИ ЈОАСАФ МЕТЕОРИТ – ПРВИ СРПСКИ КЊИГОХРАНИТЕЉ

(Први део)

Рад приказује биографију и његов библиографски рад Јована Уроша Немањића (Дука Палеолога, око 1350–1423), последње издање свете лозе Немањића. Одрекавши се царске круне и примивши монашки живот, ушао је у српско црквено библиографско дело као први до сада познати српски библиограф, познатији у монаштвоу као монах Јосаф – Свети Јосаф Метеорит.

*Ти, свети мосто љубави, океану понизности, море симболије, рејки знаку милосрђа, нека ти се почаст одаје; ти, светлости која обасјава све, који светлиш до на крај света зрацима својих дела њуних врлина.
Средњовековни химнограф, Хвала Јосафу*

На књигољубље и светост књиге као духовну основу постојања указивао је Свети Сава још у XII веку својим црквеноправним списима, уз оснивачке повеље најзначајнијим манастирским документима, којима се регулише поредак монашког и испосничког живота - *Карејским, Хиландарским и Студеничким титликом*. Њихов садржај означао је почетак правне заштите покретних материјалних и културних добара код Срба.

На нераскидивој вези хришћанства и писане речи, карактеристичној за цео средњи век, и у Византији и у Западној Европи утемељене су црквене и манастирске библиотеке које су данас део светске културне баштине. У њима је столећима похрањивано непроцењиво писано благо, које је, захваљујући средњовековним писцима, писарима и преписивачким центрима, веран сведок успона свеколике људске цивилизације.

У тим староставним књигама, драгуљима свевремене мудрости и лепоте, огледа се развој писмености, третман књиге и њен значај у хришћанству, однос цркве и владара према писаној речи, као и улога свештенства и манастирских братстава у развоју књижевности и очувању националног и културног бића.

Рани спомени црквених и манастирских библиотека у Србији датирају од XIII века, док су покушаји уређивања манастирских библиотека, по свему судећи, старији од друге половине XIV века.

Цар Јован Урош Немањић (Дука Палеолог, око 1350–1423), последњи издањак свете лозе Немањића, утемељивач је српског црквеног библиографства и први до сада познати српски „вивлотикар“ (звање које је носио просветитељ Ђирило (826–869)), познатији као монах Јосаф. Међутим, многи векови прекрили су име ове

значајне историјске личности заборавом. Сећање на његов релативно кратак световни, а потом монашки живот посвећен библиотекарским пословима на сређивању манастирских библиотека и архива, чува се углавном у православном календару и црквеној литератури.

Ипак, двадесет први век обновио је интересовање за цара Јована Уроша, најстаријег од троје деце епирске принцезе Томаиде и побожног цара (намесника грчке области) Епира и владара Тесалије, Симеона (Синише) Уроша Палеолога (1359–1370) – млађег полубрата цара Стефана Душана и сина Светог краља Стефана Дечанског и Марије Палеолог (синовице византијског цара Андроника II Палеолога). Јован Урош имао је брата Стефана Дуку (који је умро врло млад) и сестру Марију Ангелину Дукену Палеологину.

Мајка Јована Уроша, Томаида, била је кћи последњег самосталног деспота Епира Јована II Орсинија и сестра Епирског деспота Нићифора II Орсинија.

Јованов отац је, по угледу на своје претке свете Немањиће, такође подигао цркве и помагао многе манастире. У граду Трикали у Тесалији, који је изабрао за престоницу новоуспостављеног царства, Симеон Урош подиже цркву Светом Симеону, за време митрополита Лариског Нила. За време његове владавине умножавају се и манастири на оближњим Метеорима, те их он у свему богато помаже.

По свему судећи, Јован Урош провео је детињство у Трикали. Растући у побожној кући, блажени Јован, чије

име значи „благодат Божја“, и сам је од детињства тежио скромности и духовном животу. Често посећује црквена богослужења и манастире, а нарочито Свету Гору и Метеоре у Тесалији, групу манастира смештених на тешко приступачним стенама, у непосредној близини града Каламбаке, подигнутим по угледу на монашка братства Свете Горе.

Када се његов отац Симеон Палеолог прогласио за цара, постаје очев сувладар 1356, а потом и цар 1359/1360, на узрасту од десетак година. Његов отац наставио је владавину све до своје смрти, када Епирско царство нестаје са политичке карте Европе.

После смрти Симеона Палеолога, која се упркос извесним недоумицама датује у време пре новембра 1372, Јован Урош наследио је оца и завладао пространом равницом Тесалијом, једним од најплоднијих делова Грчке. Сачувано је мало података о његовој владавини, а у једној повељи у којој Нилу, старешини монашке заједнице у граду Стагију, потврђује неке поседе, наводи да их је овај имао „од блажених предака царства ми, а и од преблаженог оца царства ми.“ Нератоборни Јован Урош веома кратко је владао Тесалијом, не више од две или три године.

Вест да је постао цар затекла га је као ученика на Светој Гори. Он одлази у Трикалу, како би преузео управу над овом облашћу, али већ тада са жељом да се ослободи царске власти, славе и брига овога света, због чега се 1373. одриче царске круне. У то време већ се био упознао са Преподобним

Атанасијем Метеорским, својим будућим духовним оцем и родоначелником монашког живота на громадном стењу у северозападној Тесалији.

Владавину предаје рођаку Алексију Анђелу Филантропину, последњем хришћанском господару Тесалије, а он се повлачи на Платис Литос (Широка стена), у општежитељни Манастир Преображење, односно Велики Метеор. Одричући се свих овоземаљских блага, царску порфиру замењује скромном монашком ризом, добивши на монашењу име Јоасаф.

Судећи према једној повељи из новембра 1381. у којој је Јован Урош наведен као монах Јоасаф, анђеоски образ највероватније је примио између 1373. и 1381.

Влада мишљење да је цар Јован Урош Немањић монашки постриг примио на самим Метеорима 1381, добивши име Јоасаф по индијском принцу Јоасафу (сину цара Авенира), кога је индијски монах Варлаам упутио у хришћанство, због чега се принц одрекао престола и замонашио. Према другим, веродостојнијим изворима, он извесно време проводи у Цариграду школујући се при Васељенској патријаршији, а потом одлази у светогорски Манастир Ватопед где је замонашен као монах Јоасаф. Од 1381. био је монах у Манастиру Светог Преображења на Метеорима, „светој мушкој, монашкој земљи, са својим миром, тишином, титрајем пламичака свећа, у одрицању личне воље, у покорности, трпељивости, побожности, несебичности, у безбрачном животу, послушности и сиромаштву“ (Јован К. Радуновић, *Бдење душе* 2005, 37).

Мада још увек са титулом цара, сувладара, нови црноризац се у свему смирено потчињава Преподобном Атанасију Метеориту и манастирској братији, проводећи строги киновијски (општежитељни) живот, какав беше установио игуман Атанасије. У монашком живљењу и богоугодним подвизима и врлинама овај принц у монашкој ризи толико се усавршио, да је преподобни Атанасије пред саму смрт 1382, уз једнодушан пристанак својих монаха, њега одредио за свог наследника и игумана у манастиру. Када је Атанасије осетио да му се ближи крај, препоручио је монахе заштити Богородице, којој је манастир који је он основао и

био посвећен, и духовном вођству свештеника и монаха Макарија, под условом, кад се Јоасаф врати, да се њему предају на старање, у складу с типиком“ (Слободан М. Радошевић, *Монашка цивилизација* 1, 1994).

Преподобни Јоасаф са Светим Атанасијем подигао је и украсио храмове Христа Спаса и Пресвете Богородице на Метеорима, који се уздижу на стрмим стенама. Својим даровима, прилозима и служењем толико је штедро помагао манастир, да је заједно са Светим Атанасијем убројан у ктиторе манастира, о чему сведоче манастирске повеље, иконе и фреске.

Првобитна мала црква коју је у Манастиру Преображење саградио монах Јоасаф, са малим кубетом, представља данашњу олтарску просторију, која је касније послужила као језгро за целу цркву, живописану 1497/98.

Осим свога, монах Јоасаф помаже

и остале метеорске манастире, штићећи њихова права својим царским повељама, дарујући их и предано се старајући о њима. Трудом и бригом овог мудрог игумана и великог добротвора метеорски манастири доживљавају процват. У даривању и снабдевању манастира доста му помаже његова побожна сестра Марија Ангелина, деспотица епирска, која је добар део свог имања оставила брату, свом најдражем господару и брату

Јовану Дуки, познатом по својој божанској и анђеоској склоности као монах Јосаф», на управљање и располагање.

Захваљујући његовој сестри Ангелини, манастир постаје богат и напредан, обдарен земљом, крдима стокe и стадима оваца, као и манастирима под његовом јурисдикцијом. Монах Јосаф 1388. предузима и опсежне радове на реконструкцији и доградњи манастирског комплекса – подиже мно-

ге келије у манастиру, манастирску болницу, цистерне за воду и остале потребне грађевине, због чега га до данас славе као ктитора. Име „Јоасафа, најпоштенијег међу монасима“, о чијем је трошку црква саграђена 1387/88, може се још прочитати на оснивачевом запису, урезбареном на стубу између прозорских крила малог прозора у апсиди. Други запис, исцртан на унутрашњем олтарском зиду, односи се на исти догађај истог датума, али садржи имена „очева Атанасија и Јоасафа“, као суоснивача цркве.

Када је Тесалија 1393. постала турска провинција, Јоасаф 1393/1394. са тројицом монаха напушта Метеоре, наставши уточиште на Светој Гори: „У октобру 1394. он је био у манастиру Ватопеду, преговарајући са игуманом Теодором да добије на употребу једну ћелију, а за узврат да дâ манастиру један златан крст и друге дарове. Међутим, није прошло много времена, кад је Јоасафа одвукло срце натраг у Метеор, да наследи Макарија као отац манастира.“ (Радошевић С., *Монашка цивилизација*).

Већ 1396. монах Јоасаф се са Атона враћа у Тесалију. У молитвеном тиховању и строгој монашкој аскези, обитавао је у једној малој келији Манастира Светог Преображења.

У цркви се налазе три његова портрета. На једном је приказан као отац и оснивач Метеора, са моделом цркве у десној руци. На другом портрету, насликан је са Атанасијем као суоснивачем, са црквом између њих. Фреска је на олтарском зиду, насликана вероватно 1555, када је црква реконструисана и увећана. Трећи портрет, можда и најранији, приказује Јоасафа у молитвеном ставу, са свитком на коме пише: *Тежи колико јод можеш да волиш све људе; ако, њак, за што ниси сјособан, онда бар не мрзи никоја*. Настао

је 1483, када је црква била први пут реновирана на стогодишњицу Атанасијеве смрти.

Изненада се упокојио мало пре 24. фебруара 1423, после више од четири деценије монашког живота. Култ преподобног Јоасафа веома рано се развио у манастирима Метеора и Свете Горе, и он је канонизован. Према предању, које је освештано у манастирском типикју 1580, Јоасаф је умро у исти дан кад и Атанасије, 20. априла/3. маја и то је манастирски празник. Тога дана Српска и Грчка православна црква као своје свеце славе Светог Јоасафа заједно са Светим Атанасијем, а испевана им је и химна.

Мошти цара–монаха Јоасафа, заједно са моштима Атанасија Метеорита, оснивача монашког живота на Метеорима и Јоасафовог духовног предводника, и данас почивају у Манастиру Преображења Господњег на Метеорима. У манастирској ризници, међу светим реликвијама су и главе Атанасија и Јоасафа, као и рука Светог Јована Златоустог.

Четрдесетогодишње монаштво „првог у ћелији“, у хрисовуљама спомињаног као „јакo свети краљ међу монасима, јакo поштовани Јоасаф“, и са потписом „Јован Урошец Палеолог, звани монах Јоасаф, захваљујући божанској и анђеоској одори“, донекле се може упоредити са подвижништвом Растка Немањића, односно Светог Саве, мада су свој светачки ореол стицали у потпуно различитим историјским околностима.

Мр Маријана Матовић

-наставак у следећем броју-

ЦРКВА СВЕТОГ САВЕ У ГРАЧАЦУ

У селу Грачац, између Краљева и Врњачке Бање, налази се Црква Светог Саве, за коју постоји живо предање да потиче из времена зидања Жиче, односно да је њен ктитор сам Свети Сава. Легенда о настанку цркве у Грачацу везана је за Савине доласке у засеок Отроке по материјал за изградњу, тачније креч, који се у овом селу и данас производи. Чак се претпоставља да је Свети Сава наишао на остатке старије грађевине сакралног типа. Таква веровања темеље се на томе што су у околини саме цркве и на црквеном имању које заузима шума налажени остаци веома старих надгробних споменика, чак су на појединим натписи на латинском, те да је ово место изгледа одувек имало посебну улогу у животу локалног становништва. Црква је сазидана на стени коју мештани зову „становник“ (стена која одолева води и клизиштина, која је одувек ту и непомична је). Чврстих научних доказа за ово предање нема, јер никада нису рађена темељна археолошка истраживања, али се зна да је до обнове 1812. године дошло, јер је црква била делимично или потпуно страдала у пожару, вероватно спаљена. Да је пожара било потврдила су археолошка истраживања током последње обнове храма, вршена 2010.

године, приликом постављања подног грејања и уклањања пода и малтера са зидова. У неким старијим радовима (М. Михаиловић, „Црква у Грачацу код Краљева“) помињу се три фазе изградње – прва средњовековна, друга после обнове Патријаршије и трећа из 1812. Мада се и ту средњовековна фаза везује за легенде мештана, у Шематизму Кнежевине Србије из 1874. године помиње се да је нова црква у Грачацу (дакле, она из 1812, прим. аут.) сазидана на темељима старе. Оно што је занимљиво јесте да су у последњим истраживањима, која су потврдила градњу из 1812. на темељима постојеће богомоље, испод дотадашњег пода пронађени дотрајали делови камених блокова од студеничког камена, остаци старије грађевине. Том приликом су у поду пронађени и остаци надгробних споменика који по свом изгледу могу бити датирани у период од 13. до 15. века (више података о археолошким истраживањима на цркви може се пронаћи у тексту „Црква Св. Саве у Грачацу, археологија и историја“, аутора Марије Алексић Чеврњаковић, у Зборнику радова *Наша прошлост* 13, Народни музеј Краљево 2012. године, стр.129-143).

Управо од поменуте велике обнове из 1812. године, црква и слави првог српског архиепископа, Светог Саву, док је раније била посвећена празнику Ваведена Пресвете Богородице. И то може бити разлог увреженим веровањима, јер се у народу повезује са Манастирима Студеницом и Хиландаром, такође посвећеним Богородичиним празницима. Археолошких и историјских прецизних података нема, јер су истраживања била ограничена и непотпуна. Ипак, они некада нису ни потребни тамо где је вера снажна, што је свакако случај са грачачком црквом. Поред храма у месту Мол у Банату посвећеног Светом Сави, који је грађен од 1808. до 1824. године, грачачка Црква се може уједно сматрати и најстаријом црквом посвећеном истом светитељу (1812).

Последњих година, тачније од 2007. године, траје у континуитету обнова и уређење ове светиње. До 2013. године завршени су радови на обезбеђивању од поплава и ерозије земљишта саме цркве, њено препокривање и фасада, као и унутрашња санација влаге и даљег пропадања. У том периоду црква је и први пут у својој историји живописана. Вредно је помена да све те радове, осим живописа, изводе мештани села, некада чак и без материјалне надокнаде. Уз помоћ чланова Црквеног одбора, чијом иницијативом и свесрдним залагањем је тадашњи свештеник протојереј Милијан Тришић (1982–2013, парох у Грачацу) кренуо у овај велики подвиг, храм за непуних шест година добија сасвим нов изглед. У току санације, стара припрата се од дотрајалости и

влаге сама од себе урушава. Радови на изградњи припрате, њеном живопису, уређењу порте и парохијског дома, изградњи новог моста и потребних просторија, као и сређивању осталих зграда и црквеног земљишта трају од пролећа 2013. године. За све то време, молитвама, трудом и залагањем свих људи сабраних око ове светиње сваки посао чини се лак. Иако црква и околина изазивају дивљење код сваког добронамерног пролазника, а посебно парохијана овога светог храма, морамо истаћи да је овде тако било одувек. Са великом вером и љубављу људи су се окупљали око ове цркве, око њених пароха (чак и у временима комунистичке власти), око светиње светосавског имена. Није им био важан ни изглед ни богатство храма.

Грачанци су волели своју стару и трошну цркву и онда када је она била у потпуности дотрајла. Оно што је имала одувек јесте топла молитва и у влажној студени, благод, светлост и духовни мир супротан чађавости зидова и црнилу које је са њих гледало. Осећала се у њој староставност, ток векова и смирај многих немира. Отуда вероватно и потреба да та црква траје, да се обнови, да буде снага и радост верујућима и утеха неутешнима. Та жива сведочанства, усмена предања и понос са којим Грачанци истичу ко су и одакле су од старине, за верујуће људе значе можда више од научних доказа. А и њих има... Нису чврсти, нису подробни, али су довољан ослонац ономе што срце осећа.

Јереј Милан Костић и Вишња Костић

ЦРКВА И НЕКРОПОЛА У СЕЛУ ДИЋИ

Средњовековна црква са некрополом у селу Дићи, покрај Љига (100 км југозападно од Београда), откривена је 1991. године, када су започета археолошка ископавања цркве, на месту званом *Манасџирина*. Током три кампање (1991–1993.), откривени су темељи и делови зидова цркве из 14. века, као и некрополе са равним надгробним плочама.

Овим радовима откривена је једнобродна масивна грађевина цркве са припратом рашког стила, без централне куполе, која је грађена крајем 13. или почетком 14. века, а најкасније до средине треће деценије 14. века. Цркву је саградио властелин Влгдраг, челник краља Уроша, као своју маусолејну цркву, те је он у њој и сахрањен заједно са члановима своје породице и ближе родбине. Челник Влгдраг није до сада помињана личност у историјским изворима, али о његовом постојању јасно говори натпис на надгробној плочи постављеној изнад гроба у соли нао-

са цркве. Натпис, урезан у 13 редова, говори о упокојењу монаха Николe, по мирском зову челника Влгдрага који се преставио на Вазнесење Господње 8. маја 6835. (1327.) године и коме надгробну плочу постави његова супруга, монахиња Ана а мирски звана господжа Владислава. Овај властелин мора да је имао неку од важнијих управних функција у рудничкој области у време владавине краљева Милутина и Стефана Дечанског.

Грађевина је зидана од грубо тесаног камена везаног кречним малтером. Зидане је изведено правилно и веома квалитетно, са либажним слојевима после сваког реда тесаника. На источној страни грађевине констована је споља правилна полукружна апсида са полупречником 3 м. Ширина грађевине је 6,5 м, а дужина 19 м. Ови градитељски елементи јасно показују да се ради о једнобродној грађевини са припратом, засвођеној полуобли-

частим сводом без централне куполе начињеној у најбољим традицијама рашке градитељске школе.

На западној страни налазе се два приздана квадратна дела величине 2 x 2 м која су фланкирала улаз у цркву. Између ових „пилона“ на западном прочељу цркве налазио се једини улаз у цркву до кога се долазило преко широког степеништа на чијој се највишој степеници налазио урезан симбол кључа. Довратници су изведени од правилно тесаних монолита. Довратници су са спољне стране били ојачани декоративним стубом од пешчара који је клесан од сегмената у маниру позноготичких декоративних портала.

Унутрашњост цркве била је подељена на припрату и брод са олтарским простором. Олтарски простор био је одељен од брода клесаном олтарском преградом од које су пронађени елементи стубова и лукова двери, који су били фино профилисани и бојени црвеном бојом на танком слоју фреско малтера. У самом броду пронађени су остаци пода дебљине 12 цм, који је био начињен од тампона истуцане опеке везане са малтером која је по површини била фино углачана. Преграда од клесаног камена која је раздвајала наос и олтарски простор, налазила се око 80 цм испред апсиде.

Наос цркве и припрата били су живописани. У делу на самом улазу у цркву на јужном и западном зиду припрате откривени су остаци живописа са траговима бордуре тамно мрке боје и црвене боје и делови драперија стојећих фигура. У самом олтару на доњим деловима апсиде сачуване су веће партије живописа које престављају декоративну бордуру са представама винове лозе распоређене у 4 мотива бојена наизменично црном и црвеном бојом, слично декоративној бордури Ђаконикона Манастира Грачанице. На

јужној страни западног зида наоса пронађен је један фрагмент украсне бордуре изведене на тамно плавој позадини са представом цветова љиљана.

Око ове загробне цркве формирана је велика некропола под равним надгробним плочама. Она садржи преко 200 добро сачуваних појединачних гробова, што ову некрополу сврстава међу највећа средњовековна гробља досада откривена у Србији.

Према археолошким подацима и историјској грађи, може се закључити да је црква била спаљена, а затим уништена средином 15. века, највероватније у једном од турских војних похода.

Очигледно је да се средњовековно сахрањивање у Дићима обављало на два основна начина, тј. да су некрополу сачињавала два основна типа гробова, у односу на избор сировина и/или квалитет обраде површине плоча. Тако, прву групу надгробних споменика чини шест мермерних плоча смештених у наос цркве, са или без натписа и неједнаког уметничког домета.

Плоче број 3 и 4, из јужног дела наоса цркве, нарочито су значајне. Начињене су од веома квалитетног мермера из два дела, код којих је сваки димензија 90 x 50 цм. Плоча бр. 4, која покрива ктиторов гроб на западној половини има натпис. Испод натписа, прецизно је угравирана шестолисна розета. На источној половини плоче угравиране су још две сличне розете. И натпис и розете су уоквирени наглашеним пластичним ребром. Натпис је изведен у техници дубоког урезавања са словима висине 4 цм, у типичној „босанској“ варијанти рашких ћириличних рукописа датованих у 13. и 14. век.

Плоча бр 3, пронађена уз јужни зид цркве, на врху западне половине има још једну угравирану шестолисну розету

сличну оној са ктиторове надгробне плоче. На доњем делу источне половине плоче бр. 3 изведена је представа правилног хералдичког крина у маниру барељефа.

Украшавање надгробних споменика розетама и криновима било је особина (и привилегија) више класе српског друштва 14. века. Розета која претставља цвет и ружу, симболичка је представа раја, а њених шест латица такође означавају и космос. Управо стога, овај симбол је био често коришћен у византијском свету. С друге стране, крин представља снажан симбол чистоте и девичанства, означавајући честитост и чојство. Такође, када је представљен на надгробном споменику, он значи и поновно рођење кроз Христа.

Остале четири мермерне плоче направљене су мање брижно у облику правоугаоних монолита, изузев плоче бр. 1, оне нису имале никакву декорацију па ни натпис. Ови гробови, највероватније су припадали најближим ктиторовим сродницима.

Надгробни споменици друге групе начињени су од локалне камене сировине – силикатног пешчара или витрокластичног туфа (игнимбрит). Грбови су распоређени у нартексу цркве

као и свуда око ње. Њихов коначни број прелази 180, што локалитет у Дићима издваја као највећу до сада откривену некрополу овог типа у Србији.

Сахрањивање на овој некрополи било је веома једноставно: тело покојника постављено је у гробну раку, без икакве посебне конструкције; Спорадично је коришћен дрвени сандук или даска. Понекад је под главу био постављен камен. Гробни прилози су веома ретки – пронађено је само неколико новчића. Изнад гробова су постављене хоризонталне плоче. Њихов форма је најчешће квадар са заобљеним ужим странама. Од ове основне форме, развијена је овоидна варијанта, која је понекад начињена у облику „рибљих леђа“. Неке од ових плоча су у облику ковчега. Па ипак, највећи број надгробних плоча је начињен као аморфно тесани облици, без икаквог украса или ознаке. Скоро четвртина укупног броја (46 плоча) има некакву ознаку или симболичну представу.

Постоји неколико група декоративних представа: прва и најбројнија јесте представа централне вертикалне осе, у култном значењу *axis mundi*. Изведена је у облику пластичног ре-

бра, које се понекад преображава у облик православног крста, или чак – људску фигуру. Посебна врста овакве трансформације представља тау-крст. Даље, веома бројну групу чине представе „дрвета живота“, са 3, 5, 7, 9, 11 или 13 грана у виду пластичних ребара. Констатован је и симбол свастике из кога се развија снажан крстолики облик. Људске фигуре представљене су са кружном или елипсоидном главом и грубо назначеним телом, на коме су понекад приказане прекрштене руке.

Најинтересантнији и јединствен симболички и орнаментални систем откривен је на једној плочи у облику квадрата, на којој је приказана композиција три геометријска симбола. Ови симболи су у облику круга и квадрата, који су испресећани радијално или управно постављеним правим линијама. Вероватно значење ове композиције, јединствене у српској средњовековној сепулкралној симболици, је алегоријска представа Свете Тројице.

Две деценије после открића ове цркве, залагањем Црквене општине у Љигу, урађена је прва фаза обнове цркве у Дићу и презентиране откривене надгробне плоче. Током радова на обнови утврђено је постојање још око 50 нових непознатих надгробних плоча на северозападном делу некрополе које би у наредним годинама, уз завршетак комплетне обнове цркве челника Влгдрага, ваљало архолошки и антрополошки истражити и резултате приказати српској и светској јавности.

Жељко Жеж

МАНАСТИР ДУБРАВА

(Други део)

Вест о откривању старе богомоље одлази преко медија у свет, захваљујући пре свих новинару Гласа Зорану Шапоњићу, који је ревносно извештавао о свим активностима око откривања ископина ове богомоље, као и подвигу и борби оца Данила и свих око њега, на њеној обнови.

Преко извештавања ове издавачке куће, вест стиже до породице Горана и Ане Стојановић из Добоја, који су тада живели и радили у Америци. Покренути неким својим призивима од Господа, одлучују се да упознају и лично тог „Увачког усамљеника“ како су тада називали оца Данила, а након тога и велики део средстава приложе за изградњу нове цркве. Од тих средстава се покривају трошкови пробијања пута кроз планину до манастира, насипања терена за изградњу цркве и коначно почињу радови на изградњи нове цркве, данас посвећене Светом Василију Острошком.

Господ за ово добротинство породици Стојановић узвраћа потомством. Више од 20 година су њих двоје живели у браку, без деце, да би им Господ у врло кратком периоду након њиховог добротинства, подарио сина и ћерку. Они су се у међувремену вратили у Србију, и сада су у прилици да када год им могућности то дозволе, дођу и заједно са оцем Данилом и сестринством манастира славе Господа.

Данас је Манастир Дубрава женски манастир. Седам-осам година од проналажења ове богомоље, као искушеница у Манастир Дубраву долази, промислом Божијим, данашња настојатељица Манастира Дубраве мати Теодора

(Чембић). Иако је у свету била успешан правни заступник, менаџер и православни новинар, мати Теодора оставља све и долази да заједно са оцем Данилом, као његов верни сарадник настави обнову старе Светиње. У међувремену се сабрало мало сестринство од око седам-осам сестара и заједно са оцем Данилом, као духовником, свакодневно узносе своје молитве Господу, Пресветој Богородици и свима Светима, благодарећи на великој милости Божијој, на откривању ове светиње.

Попут вредних пчелица, руковођене мудрошћу свог оца Данила, покушавају да организују духовни живот у овој недођији, без струје, са недовољном количином изворске воде, без многих потребних објеката, и без бројних погодности, које би живот

у овој обитељи учиниле много лакшим. Иако навикнуте на другачији живот, из средина одакле су пристигле у ову Светињу, данас оне у својим свакодневним послушањима обављају бројне послове, од који би се неки у свету могли сматрати мушким: секу дрва, тестере ручно, косе, крампају, уклањају одроне са пута, гаје козе, пчеларе, сабирају лековито и самоникло биље и гљиве, праве разне мелеме, уља и биљне тинктуре, узгајају поврће, плету, баве се рукодељем и издавачком делатношћу, и још много тога.

И поред напорног свакодневног живота, увек са осмехом дочекају све оне људе које Господ призове да посете ову Светињу, без обзира, што пут до ове светиње није увек проходан. Посетилаца је сваким даном све више и више, обзиром да се прича о откривању и

лепоти Манастира Дубраве, све више шири у свету.

Данас је Манастир Дубрава „мали град“ – како кажу мештани. Изграђено је неколико неопходних објеката уз саму Светињу, затим мали конаци за смештај сестринства, гостопримница, економске зграде и други објекти неопходни за живот у манастиру. Почетком ове године завршено је и фрескописање мале цркве посвећене Светом великомученику Пантелејмону захваљујући донацији једне благочестиве породице из Косјерића која жели да остане само Богу знана. Милошћу Божијом у другој половини

2018. године, захваљујући донацијама и труду већег броја људи, Манастир Дубрава је добио у неким од својих објеката соларну енергију, којом је донекле олакшан живот у манастиру.

У току је завршна фаза припрема за асфалтирање дела пута до Манастира Дубраве у дужини од око 2 км, од укупних 12 км макадамског пута, и то оног дела пута који је посетиоцима увек био најтежа и најризичнија деоница ка манастиру.

И заиста су монаси со земљи, где они закораче, сва се земља облагодати, замирише и пробуди у човеку оно најбоље. Борба човека за Небо почиње и траје овде на земљи, а тек за монаха, земаљског анђела и небеског човека, не само да није поштеђен те борбе, већ и ту на земаљском попришту радом својим началствује школом живота. Зато је и монаху потребна утеха за бој у којем молитвом и радом војује свакодневно.

Александар Јелић,
студент теологије

БУДИМО БУДНИ!

Пре двадесет векова ову „долину туге и плача“, посетио је Бог у лицу Сина свога Исуса Христа. Као дуго очекивани Спаситељ и као испуњење многих старозаветних обећања, Он се родио на јединствен начин. Није се родио као што се ми људи рађамо од мужа и жене, већ од Духа Светога и Марије Дјеве, зато се у Њему показала сва пуноћа Бога и Човека. Истински Богочовек дошао нам је на Божић како би, пре свега, нама људима, открио у чему је смисао нашег живота и постојања. Свака Његова реч, покрет и дело, имали су спасоносни карактер и зато је и данас жив Христос, а са Њим и хришћани.

Да би разумели тајну Христа, а самим тим и наше назначење, покушајмо да оживимо слику у којој Христос шаље своје ученике са благословом: „Идите и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да све држе што сам вам заповедио.“ Шаље их дакле без новца, без војске, без мобилних телефона, интернета и медијске кампање, али их шаље

са благословом. Пуни Духа Светога ишли су и сведочили о Христу кога су видели, слушали и опипали. Преносили су Његове речи и Истину да је Он један од Свете Тројице, да је на Крсту разапет и да га је Бог Отац Духом Светим подигао из мртвих. Сведочили су да им се јављао после Васкрсења, да се пред њима вазнео на небо и да су по Његовом обећању примили Духа Светога који је саградио Цркву на земљи. Квасац Цркве носили су од човека до човека, од једног места до другог и он је свуда стварао нови Хлеб Живота. Свуда где су стигли ученици Христови, ницали су нови храмови и ко год би у њих ушао знао је да улази на лађу спасења која води у живот вечни. На тој лађи болесни су излечени, тужни утешени, малодушни охрабрени, од немоћних и презрених постајали су моћни и јаки. Тако јаки сметали су свету који их је прогонио и убијао, али квасац који су носили, не само да није нестао, него је био још јачи. Заквашени тим квасцем знали су да је Бог са њима и то им је била вера и нада, снага и моћ.

Ово је у најкраћим цртама историја Христа и Цркве, а све остало записано је у живом Предању Цркве, насликано на иконама и трајно урезано у ликове светитеља. Ово благо Божије завештано је и нама како би што лакше умели да разлучимо Добро од зла, Право од кривога, Битно од небитног, Светлост од таме... Кроз призму Божије мудрости погледаћемо још једном на Христа и на нас, е да ли би видели где смо и какви смо.

Гледао је и Христос, док је боравио са људима на земљи, какви смо ми људи и колико је грех помрачио нашу истинску људскост. Видео је да се чак и његови ученици расправљају ко ће бити први до Њега. Како би им осветлио лик правог Човека насликао им је ову слику, а преко њих она је остала и нама у наслеђе:

„А званицама каза причу, кад опази како избираху, зачеља, и рече им: Кад те ко позове на свадбу, не седај у зачеље, да не буде међу званицама неко угледнији од тебе; И да не дође онај који је позвао и тебе и њега, и рекне

ти: Подај место овоме. И онда ћеш са стидом поћи да заузмеш последње место. Него кад будеш позван, дошавши седи на последње место, да ти онај који те је позвао рече када дође: Пријатељу, помакни се навише. Тада ће ти бити част пред онима који седе с тобом за трпезом. Јер сваки који себе узвисује понизиће се, а који себе понизује узвисиће се“ (Лк 14, 7-11).

Док гледам у ову слику не могу а да не видим слике наших дана које својом стварношћу гласно говоре колико смо заборавили Христа, колико смо изгубили образ Божији и постали безобразни. Ако прошећамо кроз нашу суморну стварност признаћемо да смо пали на испиту и као родитељи и као учитељи, као свештеници и као они који владају другима. Бог је свесно и намерно различито разделио таленте, али без намере да нас те разлике раздвоје, већ да буду радост јединства у различитостима. Нажалост, одвајање од Бога и Божијег закона породило је метастазу греха и тако је људски лик у човеку

потамнео до неслућеног црнила. Завидни и лицемерни, неуки и безобразни престали смо да се Бога бојимо и од људи стидимо. Ушли смо у чопоре странака како би тако мали и јадни заштитили све своје мане. Безобразни и горди, у ђавољој прелести и власти, грабимо само за себе, причајући лажи како радимо за добро других. Увек је било зла, али оно је толико еволуира-

ло да је данас поста-ло нормално има-ти лажну дипло-му факултета, лаж-ни докторат, од керамичара поста-ти министар, од неморалне жене старлета и још многа тога. Све ово говорим да бих истакао како ми хришћани нисмо од овога света, али истовремено нисмо ни ћорави па да не видимо какав је свет око нас. У свим тим мрачним сликама наше стварности ми и даље видимо

Бога у човеку и искрено верујемо да је могућ преображај и највећег грешника. То значи да прави хришћанин увек раздваја грех од грешника. Грех мрзимо, а грешника волимо и молимо се и надамо његовом оздрављењу.

У тој нади сведочим о једном до-гађају који је, крајем прошле године, испливао на светло дана, као светли пример људскости. Драган Марковић, честит и добар човек из Ужица, уступио је своју стару родитељску кућу шесточланој породици Јевтић, који су као подстанари, са тешком муком издржавали себе и своје четворо де-

це. Ови људи немају стални посао и годинама се боре, радећи на повременим и привременим пословима. На Драганово добро дело доградили су се и други, како би се поменута кућа адаптирала и постала пристојан дом за живот, али пре свега место, за које Јевтићи неће свакога месеца плаћати кирију. Ово је вест у којој видимо по-

беду људскости над безобразлуком наших дана. Овакве слике гледамо и у емисији која носи име „С Тамаром у акцији“ и у сличним примерима који сведоче да је Добро јаче од зла.

Суштина ове приче лежи у достојанству ових људи који су скромно и са стрпљењем носили свој Крст претходних година и са храброшћу, у великој невољи, рађали децу и са њима делили то мало што имају. Они ни сада нису директно тражи-

ли помоћ од добротвора, кога иначе познају годинама, већ је његова реакција дошла као спонтани одговор на њихово достојанство. Њих шесторо скоро да ништа нису имали око себе, али су имали себе и све у себи, душу и људскост, смирено трпљење и све остало што дарује истинска вера у Бога. Глад и хладноћа и све што подразумева немаштина њих нису оборили до нагона за отимање туђега, нити до очајања и хуле на Бога и људе. Ови људи су храбри, јер су разумни и добри и таквих има у Србији и у целом свету. О таквима сведочи Бог гово-

рећи пророку Илији да још има оних који чувају веру и нису приклонили своја колена пред ђавољим искушењима. Код њих видимо веру у Бога и људе чак и кад их омаловажавају и не разумеју. На питање зашто се моле Богу и до када ће се молити кад им Бог не даје ни најобичније парче хлеба они се не љуте ни на кога. Смерно одговарају: „Ми се молимо Богу да нам да снаге да издржимо, а не да нас нахрани...“

У овој тачки можемо лакше схватити речи Светог Максима Исповедника који каже: „Теологија без Крста је демонска теологија.“ То практично значи да нико од нас не може ући у Светлост Васкрсења, ако не прође искуство Крста. Савременог човека од рођења ослабљују и тихо убијају свесно или несвесно и родитељи и учитељи и лажне слике лажних екрана. Нажалост, и наше мајке, најбитније особе у стварању новог човека, често заборављају да је пут до пакла поплочан најбољим намерама, па се зато размажено дете у Србији и назива „мамина маза“. Размажени у детињству израстамо у себичне индивидуе сличне фарисејима и књижевницима који воле поздраве на трговима и да их људи хвале. Таквима је смисао и циљ живота да постану познати и популарни, јер је то мера успешности и јефтиног преживљавања. Они бесомучно скупљају „бодове“, лајкове и фанове, заборављајући Бога кога су свели на своје укусе и своје потребе. Таквим животом меримо Бога собом, а не себе Богом. Тиме постајемо поданици људи, а то нас неминовно води у лично незадовољство и тешку депресију.

Божији благослов и сваки ред, коме нас уче Бог и Црква, изгубили су се у нереду и људском безобразлуку. Постали смо жртве сопствене непросвећености. Људи попут Јевтића нису „кажњени“, како неуки мисле, већ су

напротив дар Божији нама и нашем времену, јер не стављају себе у први план и не боре се за своје место себично и саможиво, као што то ради „успешна већина“. Буде нас својом тишином и позивају ненаметљиво као светитељског лика патријарх Павле речима: „Будимо људи!“ Они можда нису чули Христове речи, које је записао апостол Лука: „Ко се понизи узвисиће се“, али их реално живе. Они су на делу раздвојили Битно од небитног, Смисао од бесмисла, Вечно од пролазног. Само прави човек може бити истински хришћанин и само такав верује и зна у чему је истински смисао нашег постојања. Такав је погодио животни Циљ, имао се рашта и родити. Хвала Богу што постоји још доста таквих људи, који ће заувек остати у Божијем памћењу и својој тишини. Због њих још греје Сунце. Често их не препознају ни они из непосредне близине, јер их виде као „неуспешне“ људе који нису „успели“ да се наметну другима, или другим речима нису „напредни“.

Зажелех Вам рећи, да Бог Отац није зажалио ни Сина свога Јединородног, него Га је послао у свет и допустио да Га људи разапну, да свако ко верује у Њега не погине него да има Живот вечни. Зажелех овим речима да охрабрим све понижене, у кући и школи, у друштву и на послу, да издрже, јер је и Христос издржао до краја. То је наше знање и наша вера да се до Васкрса долази само преко Великог Петка. Зато будимо људи да би били православни хришћани.

Христос Васкрсе! Заиста Васкрсе!

Протојереј-ставрофор Милић Драговић,
Храм Светог апостола и
јеванђелисте Марка, Ужице

СТРАНИЦА ПРАВОСЛАВНОГ ХУТОРА

Ваша Светлости

Једном приликом, један од наших најбољих фотографа Радивоје Вицановић - Вицан, иначе левичар и декларисани атеиста, дошао је у зграду Патријаршије да фотографише Патријарха Павла. Вицан припремајући се да направи фотографију рече Патријарху:

- Ваша Светлости!

Патријарх му на то вицкасто узврати:

- Ако сам Светлост, шта ће ти блиц?

Ко муња

Један монах је био у манастирском дрвљанику на послушању. Цепа он тако дрва и долази му са брат у испомоћ.

- Брате, ти цепаш ова дрва ко муња!

- Јел' то због брзине кажеш, важно ће монах.

- Ма јок, него не гађаш никад у исто место!

Која срамота наша да ништа није наш'о

У једној парохији обили лопови цркву. Прота уредно обавести намесника и епархију. Штета се само може претпоставити, никада тачно утврдити. По селу се брзином светлости разнесе глас о немилу догађају. И тако разговара један љубопитљиви парохијанин са протом:

- Кол'ко узе лопов у цркви, попе, леба ти?

- Па не знам тачно, пар хиљада и много штете на бравама и витринама, одговори прота.

- Ууу добро је, задовољно одахну парохијанин.

Зачуђен прота га погледа:

- Како бре добро?!

- Замисли попе, која срамота наша да ништа није наш'ооо!

Прото намесник Дејан Марковић,
Храм Светог Саве, Краљево

ОСНОВНА ШКОЛА „СВЕТИ САВА“ У БАЈИНОЈ БАШТИ

Основна школа „Свети Сава“ је друга основна школа у Бајиној Башти, чија изградња је трајала од 1984. до 1991. године. И данас је у народу позната као „нова школа“. Да би се сакупио потребан новац за градњу нове школске зграде 1982. године расписан је месни самодопринос у износу од 1% прихода у трајању од пет и по година. На изјашњавању 98% грађана је прихватило овакав предлог. У прво време школска зграда је служила да прихвати део ђака „старе школе“ Рајак Павићевић, да би од јануара 1990. године почела самостално да функционише.

Школа може да се похвали савременом архитектуром са довољно простора за пријатан боравак и стицање разних знања и вештина. Окружена је са импресивних 13000 m² дворишта, које је пуно зеленила, са уређеним спортским теренима и игралиштем за малишане. Наставни кадар је стручан и посвећен раду са децом, што као последицу има успехе на разним такмичењима. ОШ „Свети Сава“ је пре неколико година проглашена за најуређенију школу Златиборског округа, а на Светосавској академији одржаној у Београду 2002. године, добила је признање Владе Републике Србије.

публике Србије за постигнуте rezultate и допринос у развоју просвете.

Школски лист „Светосавац“ је садржајним и актуелним прилозима стекао популарност у школи и шире. Часопис је 2012. године награђен другом наградом на конкурс за најбоље основношколске листове, које је организовало Друштво за српски језик и књижевност Србије заједно са Министарством просвете РС. Будући да основна школа „Свети Сава“ због своје младости нема богату историју, остаје нам једино да је у духу Светосавља сами створимо, за неке будуће нараштаје. „Светосавац“ ће бити ту да све то брижљиво забележи.

Од када је верска настава враћена у школске клупе, управа школе је пружи­ла пуну подршку свим вероучитељима. То је, између осталог, резултирало изузетним одзивом ђака при избору верске наставе. За све ово време преко 70% деце бира веронауку као обавезан изборни предмет.

Од 22. јануара 1991. године Друга основна школа у Бајиној Башти, носи име ОШ „Свети Сава“. Већ тада су се у овом делу града могли наслутити обриси јединственог „острва светосавља“ које ће ту настати. До школе Светог Саве долази се старом бајинобаштанском улицом која носи име светитеља Саве још од периода после

Другог светског рата, док је коначно, као круна дошло подизање велелепног Храма Светог Саве, непосредно уз школу. Идеја о изградњи Храма Светог Саве, највећег у Западној Србији, рођена је још за живота упокојеног Владике жичког г. Хризостома. Административне припреме су трајале скоро деценију, док су радови почели 2014. године и још увек трају. Посебан благослов за бајинобаштанске светосавце било је освећење и подизање крста на куполу храма крајем 2018. године, на молитвеном сабрању Цркве које је предводио Владика жички г. Јустин.

Иако све школе широм Србије прослављају Светог Саву као просветитеља и учитеља, светосавци из Бајине Баште су склони да верују да баш они имају посебан однос према свом заштитнику Светом Сави. Посебан управо због тога што имају привилегију и част да Савином улицом, поред Савине цркве долазе у Савину школу, да се уче светосављу. Све то на осамстоту годишњицу велике Савине победе – аутокефалности Српске цркве. Колика ће тек радост бити за све нас када црква почне да богослужи, па ђаци светосавци са својим вероучитељима и осталим наставницима крену заједно на литургијска сабрања.

Вероучитељи С. Милинковић
и А. Малешевић

ПРЕД ИКОНОМ СВЕТОГ САВЕ

Свети Сава, наша вечита прича, најлепше дете које је Србија изнедрила, духовни предводник и први српски архиепископ, збирно име српског народа. Посматрајући његову икону видим много више од силуете човека на платну, видим мудрост, љубав, храброст и саосећајност, узвишено, ревносно биће које је остарило без ружноће, подозрења и пакости. Видим светитеља који је био путоказ српском народу у најбрементитијим временима.

Иза иконе сваког светитеља стоји прича о човеку испуњеном верским заносом, који следи своје срце и Божије заповести како би пронашао душевни мир за којим жуди. Иза мудрог ума осликаног на платну, преплићу се приче проткане жртвама како би се овај свет учинио иоле бољим местом за живот. Као и сви ми, Растко Немањић није бирао када ће се родити, ко ће му бити родитељи, ком народу ће припадати, али је као и сви ми имао избор да ли ће постати човек или нечовек. Избор који је начинио и више је него јасан. Одабрао је да постане човек чијим ће венама поред аристократске крви тећи човекољубље, мудрост, надахнуће и вера у Бога. У његовом дубоком погледу сабрала су се сва времена српског народа, укрстиле су се судбине принчева, кнезова, монаха, божјака и пастира, проговорила су сва наша поколења.

Својом постојаном руком придржавао је српски народ који је бојажљиво корачао балканским просторима које су кроз историју пустошили гнусни ратови и људска охолост. Српска земља се надахњује њиме, питомошћу, увиђавношћу, топлином његове душе, њего-

вом тихом и стрпљивом нарави која тежи васионским световима, његовим делима и речима, поетичним одама сваком дану у животу као новој могућности која се човеку пружа. Свети Сава налази се у српском икону, свакој српској речи, изласку и заласку сунца. Стојећи пред његовом иконом и посматрајући његов узвишени поглед видим човека захваљујући ком је продисала прва здрава српска реченица, светитеља који је довео прве лекаре и мраморнике у Србију. Гледајући икону запажам да са поносом носи црквену одежду, као што поносно носи свој народ у срцу. Успео је да нас у најбољем светлу представи свету, да нам управи дух и стопе, усија нам срце за веру, дефинише темеље нашег постојања, учини их чвршћим, постојанијим и смисленијим. Остао је уз нас када су нас други газили, када смо падали на дно и увек је био ту да нам пружи ослонац да устанемо. Када би окрутни, трновити животни ребус разапео наше душе, није дозволио да изгубимо наше место под сунцем, већ је васкрсао свој народ. У злокобним временима мирио је завађену браћу. У биткама и сеобама њега смо носили као светињу и амајлију на срцу. Његова личност је вечна икона за Србију и све Србе.

Посматрајући Савину Икону запазићете да у рукама држи књигу или крст. Управо тим рукама објединио је Цркву која је стајала и када је држава пропала, која је остала постојана пред зубом времена до данашњег дана и одолела патњама које је преживео наш народ, Цркву која је била и

остала наше једино и сигурно уточиште. Опажајући Савин лик на икони видећете биће које се дубином свог ума и срца уздигло до самог божанског престола, човека који је створио аутентичну српску културу која негује достојанство индивидуе и читавог народа. У српској историји не постоји неспорнија личност која је успоставила начела правде и мудрости и стварала здраву државу за потребе народа а не за грамзиве и нехајне потребе ограничене идеологије и националне историје. Наш први архиепископ успео је да ублажи зебње и тишње и да у забитима наше земље на оголелој земљи подиже нешто узвишено и величанствено, прве школе, библиотеке и болнице, све зарад свог народа и његове добробити.

Данас када историја светли јаче од било каквих небеских светала, питајмо се какви смо људи постали и где се Савино име налази. Постали смо летаргични, клонули смо као нација, дозволили смо да нас уједињују страх и интерес уместо љубави и због тога црnilо овог света прети да нас про-

гута. Људи постају неразумни, нелогични и оријентисани сами на себе, стоје и чекају да им прођу лоша времена, а у ствари им пролази живот. Није смисао људског бића у живљењу, већ у ономе зашто се живи и бори, а непорециво је да је и традиција део те смислености, а Свети Сава није само део традиције већ и сваког будућег времена. Још имамо времена да вратимо људскост у нас и да се запитамо ко су нам узорци, којим идеалима тежимо и да ли успешно чувамо великане попут Светог Саве од пада у заборав. Не дозволимо да ти људи постану силуете на платну или дуборезу, већ их сврстајмо онде где заслужују и припадају.

Мила Јевремовић,
ученица III /5

Гимназије „1300 каплара“ у Љигу

*Овај текст је 2019. награђен првом наградом на конкурс за најбољи литерарни рад о Светом Сави, који Црквена оштина у Љигу расписује сваке године новог Савиндана.

ПИСМО СВЕТОМ САВУ

Драги оче Саво,
Осећам док пишем да ме можеш чути, верујем да можеш. Нека ово буде моја исповест.

Обраћам ти се, да ти се пожалим, похвалим, потражим помоћ или савет, могу да бирам, а ја нисам сигурна на шта да се жалим, ни имам ли шта да хвалим? Када бих питала две особе о чему да ти пишем, вероватно бих наишла на апсолутно неусаглашене предлоге. Једна би изјавила да би се жалила на све, да смо се искварили ми, Црква, држава, просвета... Друга би бранила исте. То ме је навело на размишљање.

Оче, знам да су тешка времена била и биће их, и да су добри и лоши људи и владари ходали земљом и у твоје време, као и у ово наше. На основу онога што знам, могла бих да кажем да је црква имала својих лоших и добрих времена, и да нису сви њени следбеници били једнаки у доброту и вери. Код нас су се дешавале крајности,

од комунистичких прогона Цркве, до пренаглашеног показивања, да не кажем рекламирања побожности.

Ја сам васпитана у духу Православља. Да ли сам добар или лош верник, не знам. Нисам довољно посвећена и ревносна, то знам, опрости ми. Али верујем у Бога, у доброту, у људе. И не бих се жалила. Не бих да судим. Само бих те замолила, помози нам. Да се поправимо, просветимо, да се не стидимо своје вере, да поштујемо доброту у различитости. Помози нам да нађемо начин да се носимо са свим неправдама које се дешавају око нас, а да останемо исправни, чисти, да не постанемо огорчени. Само бих те замолила, дај нам мира у души и у свету овом.

То бих само, оче Саво, тражила од тебе, кад већ имам могућности да ти се обратим. А надам се да си ме чуо у силној буци вапаја за спас.

Катарина Пејковић,
II4 Гимназија, Краљево

ПЕСМА О СВЕТОМ САВИ

„Не бранимо се од њуђеї зла злом у себи“

Патријарх Павле

Зло, то опако зло
увек те баци на тло
одузме ти живот и лепоту
јер са собом носи страшну греоту.

Свети Сава је зло одбио
тако што се Богу помолио.
За себе, за цео српски род
који стаје под небески свод.

Молитва мора и даље да траје
и да нам свима снагу даје.
Морамо се увек трудити
у себи добро пробудити,
не дозволити злу да ојача
да му не засијају оштрице мача.

Браните се молитвом за ближњег свога
молити се за снагу што даје мили Бог,
искушењима за време поста
и добродошлицом за добронамерног госта,
пружити руку човеку у невољи.

Радити на себи да будеш што бољи
имати вере, имати снаге
за добра дела и речи драге.
Јер зло се доброга у ствари плаши
тако говоре стари наши,
тако је говорио и Свети Сава,
нек` му је вечна слава и хвала.

Матеја Јовановић, VI 2

Основна школа

„Академик Миленко Шушић“,

Гуча

ЛЕТОПИС БОГОСЛУЖЕЊА ЊЕГОВОГ ПРЕОСВЕШТЕНСТВА ЕПИСКОПА ЖИЧКОГ ГОСПОДИНА Г. ЈУСТИНА

ОД 19. НОВЕМБРА/2. ДЕЦЕМБРА 2018. ГОДИНЕ
ДО 13/26. ФЕБРУАРА 2019. ГОДИНЕ

19. новембар/2. децембар (Недеља 27. по Духовима. Свети пророк Авдија; Св. мученик Варлаам; Преподобни Јоасаф)

Епископ жички г. Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Коњевићима, где је старешину ове цркве јереја Миодрага Тодоровића одликовао звањем протонамесника.

21. новембар/4. децембар (Ваведење Пресвете Богородице)

Свету Архијерејску Литургију Епископ је служио у Манастиру Ваведењу у Овчарско-кабларској клисури, где је са настојатељицом Ангелином и сестринством овога манастира пререзао славски колач, поводом храмовне славе.

26. новембар/9. децембар (Недеља 28. по Духовима. Преподобни Алимпие Столпник)

Владика Јустин је служио Свету Архијерејску Литургију у Храму Светог Саве у Краљеву.

30. новембар/13. децембар (Свети апостол Андреј Првозвани)

Преосвештени је началствовао евхаристијским сабрањем у Саборном храму Светог Саве у Краљеву.

3/16. децембар (Недеља 29, по Духовима. Свети пророк Софоније; Преподобни Јован Ђутљиви)

Епископ је служио Свету Архијерејску Литургију у Цркви Светог апостола и јеванђелисте Марка у Ужицу, после које је осветио новоподигнути парохијски дом при овоме храму.

6/19. децембар (Свети Николај Архиепископ Мирликијски Чудотворац – Никољдан)

Господин Јустин је служио Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Никољу на Каблару и пререзао славски колач поводом славе храма.

10/23. децембар (Недеља 30. по Духовима. Свети мученици Мина и други с њим; Свети Јован деспот Српски (Детињци))

На празник Детиње, Епископ жички г. Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у Храму Светог пророка Илије у Книћу.

17/30. децембар (Недеља 31. по Духовима – Светих Праотаца. Свети пророк Данило; Св. преподобни муч. ђакон Авакум и игуман Пајсије (Материце))

Његово Преосвештенство г. Јустин је служио Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Благовештења Пресвете Богородице у Трнави код Чачка, где је пререзао колач у част светих мученика игумана трнавског Пајсија и сабрата му ђакона Авакума.

24. децембар/6. јануар (Недеља 32. по Духовима – Светих Отаца. Света преподобномученица Евгенија – Бадњи дан (Оци))

Владика је служио Свету Архијерејску Литургију у Храму Светог Саве у Краљеву, након које су подељени пакетићи за децу поводом празника Светих Отаца.

25. децембар/7. јануар (Рождество Христово – Божић)

Поноћну Свету Архијерејску Литургију Владика је служио у Саборном храму Светог Саве у Краљеву.

26. децембар/8. јануар (Сабор Пресвете Богородице)

У Храму Светог архангела Гаврила у Рашки Преосвећени је служио Свету Архијерејску Литургију. Затим је отишао на Копаоник, у викенд насеље „Чајетина“ у Лисини, где је извршио освећење звона и крста за новоподигнути Храм Светог Димитрија.

27. децембар/9. јануар (Свети првомученик и архиђакон Стефан)

Поводом славе црквеног хора „Свети архиђакон Стефан“ Владика Јустин је началствовао Светом Архијерејском Литургијом у Храму Свете Тројице у Краљеву.

31. децембар/13. јануар (Недеља 33. по Духовима – Богоотаца – пред Богојављење. Преподобна Меланија; Свети исповедник Доситеј Загребачки (Оданије Рождества))

Преосвештени је началствовао евхаристијским сабрањем у Храму Рођења Пресвете Богородице у Косјевићу, а потом је осветио крст где се по предању налазила Мркшина црква.

✦ ✦ ✦

✦ ✦ ✦

1/14. јануар (Обрезање Господа Исуса Христа; Св. Василије Велики (Нова година))

Господин Јустин је почетак календарске Нове године провео на Златибору, служивши Свету Архијерејску Литургију у Храму Преображења Господњег.

7/20. јануар (Недеља 34. по Духовима – по Богојављењу. Сабор Светог Јована Крститеља – Јовањдан)

Његово Преосвештенство г. Јустин је служио Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Јовању на Каблару и пререзао славски колач са сестринством ове Свете обитељи поводом славе храма.

✦ ✦ ✦

✦ ✦ ✦

6/19. јануар (Богојављење)

У Храму Светог Василија Острошког у Кованлуку, Преосвећени је служио Свету Архијерејску Литургију на којој је извршио велико освећење воде. Орденом Светог Саве другог степена одликован је господин Љубинко Трифуновић предузетник из Краљева, а епископском граматом добротвора господин Милан Деспотовић из Рибнице.

14/27. јануар (Недња 35. по Духовима. Свети Сава први Архиепископ српски – Савиндан)

Епископ је служио Свету Архијерејску Литургију у Храму Свете Тројице у Горњем Милановцу и пререзао славски колач са братством храма и представницима градских школа са децом.

20. јануар/2. фебруар (Преподобни Јевтимије Велики)

Владика је началствовао Светим евхаристијским сабрањем у Манастиру Вољавчи где је и служио полугодишњи парастос блаженопочившој игуманији Аквилени.

21. јануар/3. фебруар (Недеља 36. по Духовима. Преподобни Максим Исповедник; Свети мученик Неофит)

У Саборном храму Светог Саве у Краљеву Владика је служио Свету Архијерејску Литургију.

28. јануар/10. фебруар (Недеља 37. по Духовима. Преподобни Јефрем Сирин; Преподобни Исак Сирин)

Преосвештени је начинио канонску посету Ивањици, служивши Свету Архијерејску Литургију у Храму Светих цара Константина и царице Јелене.

30. јануар/12. фебруар (Света Три Јерарха)

Епископ Јустин је служио Свету Архијерејску Литургију у Храму Света Три Јерарха у Пожеги, поводом славе храма.

2/15. фебруар (Сретење Господње)

На празник Сретења Господњег, манастир посвећен овом великом празнику на Овчару прославио је славу. Свету Архијерејску Литургију је служио Његово Преосвештенство Епископ жички г. Јустин.

11/24. фебруар (Недеља о блудном сину. Свети Власије; Свети великомученик Ђорђе Кратовац)

У Катрзи, недалеко од Краљева, Господин Јустин је служио Свету Архијерејску Литургију у Храму Светог архангела Гаврила.

4/17. фебруар (Недеља о митару и фарисеју. Преподобни Исидор Пелусиот; Преподобни Николај)

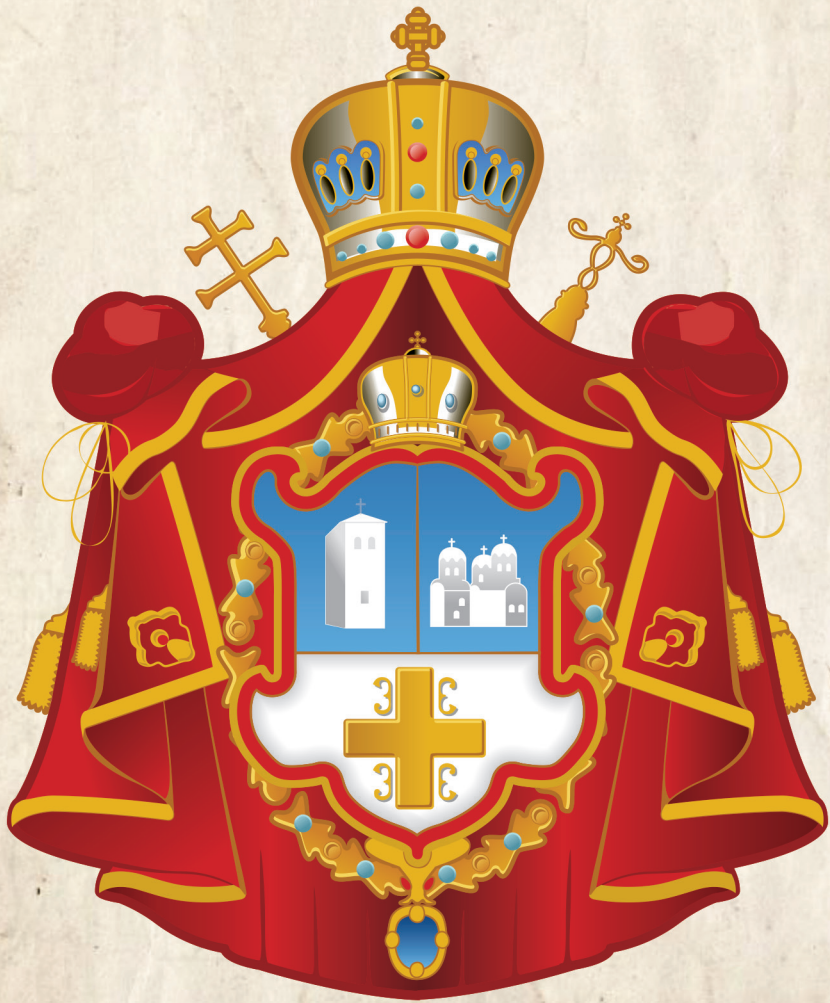
Владика је са братством храма и литургијском заједницом верног народа служио Свету Архијерејску Литургију у Катедралном храму Светог Саве у Краљеву.

13/26. фебруар (Свети Симеон Мироточиви)

На дан свештеног спомена Преподобног оца нашег Симеона Мироточивог, Владика је служио Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Студеници и пререзао колач поводом прославе оснивача овога манастира.

Приредио:
протођакон
Александар М. Грујовић

Број 1.

Август, 1919 г. — Чачак

Година I.

ПРЕГЛЕД

ЦРКВЕ ЕПАРХИЈЕ ЖИЧКЕ

Издази месечно.

Цена је 10 дин. до
краја ове године.

Рукописи и претплата
шаљу се Уреднику
листа.

САДРЖАЈ:

Молишва.

Претходна реч — од Уредника.

Службени део.

Ново Доба.

Исправка превода.

Свештенству епархије жичке.

Из ројства — слицица Ж. А.

Мали прилози

Разне вести.

Некролог — Д. М.

БЕОГРАД

Штампарија „Доситије Оврадовић“ — Београд

Кнежевска Булеварна улица, 6.

1919

1919-2019

100 година tradicije Žičkog blagovesnika